

מהדורת 'קדן טללי מכה'

שנה"י (תשפ"ו)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

• תולדות •

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומרוממים ככתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר המבואר

הכתר והכבוד

בהוצאת ישיבת "אביד יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" טבריה
ע"ש כ"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זיע"א

טז לימוד בשמחה הוא
העומד לו לאדם להגן עליו
מילתא חדת"א

יב כמים הפנים לפנים
ניצוץ אורה חסיד לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

יא תשוקת השכינה
להטיב ישראל
אוצר פניני החסידות

העלונים: ספיר ויהלום • מילתא חדתא • ובזרת בחיים • אביד יעקב • מנהלי בית הדין • שו"ת בהלכה • בעל העקידה

מכון אור לישיבים
ירושלים - טבריה

תורת אבות | איש חלק' - חלוק מהנאות עוה"ז ה
אהבת שלום | התאספות ובפרט בבית צדיקים גורמת השקנת השכינה .. ה
באר משה | הצרף לסתם אוניו מגדל קדשת השבת המנקשת באוניו 1... 1
אמרי נעם | ממאכלי השבת ממשיכים גשמייות ומהזמירות - רוחניות 1... 1
עטרת ישועה | מי הם ליצני הדור 1... 1
אמרי צדיקים | איש' תם - יודע אימתי להשתמש בתמימות 1... 1
בת עין | הקב"ה בוחר במי שתפלתו מתורף ענוה 1... 1
אוהב ישראל | עקור התפלה תהא כדי למלאות חסרון השכינה 1... 1
בית הלוי | התנפרותו של עשו פאלו אינו יודע שבשול יעקב עדשים לאבלות אברהם 1... 1
חוט של חסד | מאה שערים פתחו הפלשתים בשדהו של יצחק כדי לגנב ממנו 1... 1
עמודי אש לבית יוסף | צויהו של רבקה ליעקב שיצבר בלשון רכה 1... 1
בית הלוי | ערמת וחקמת יעקב אבינו לדבר בלשון רכה ז
בגדי אהרן | ברפת יצחק ליעקב על עניני עולם הזה ז
בני יצחק | נתפרף עשו על חרף תהיה' לאחר שנתגלה שמכר בכורתו ליעקב ז
ברפת טובה - פתר תורה | צפית עשו לפטירת רבקה אמו ז
בן אברהם | בזכות ברפת יצחק האחרונה נצל יעקב מרעת לבן ז
ויאמר שאול | נולד עשו לרבקה מפאת רשעת לבן ובתואל ח
שער הפסוקים | הפיר יצחק ריח גן עדן מאברהם אבינו ח
אור תורה | כניסת ריח גן עדן משום קרבן הפסח ח
תורת חיים | בגדיו של יעקב אבינו היו מאירים ומריחים של גן עדן . ח
צמח דוד | ביאת הריח מבגדי אדם הראשון שלבשם יעקב ח
מנחת פתים | הריחו בגדיו של יעקב אבינו ריח גן עדן כדי שלא יפירו אביו ט
מעשי צדיקים י
ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה יב

נעם אלימלך | השכינה הקדושה חפצה לברך את עם ישראל בהצלחה בעניני העולם הזה א
תפארת שלמה | השכינה משלימה ומתקנת המצות להקריבם לפני ה' ... א
חלקת יהושע | בחיצוניות נראה עבודת הצדיק קשה בין השנים א
בית יצחק | תפלה בעצבות אינה פועלת ב
רביד הזקב | בעת צער וצרה ישפך שיחו לפני ה' תחת לספר לבריות ב
לקוטי הלכות | עקור קדשת האדם הוא בבית, 'ישב אהלים', אף אעפ"כ צריך להיות עייל ונפיק כדי שיגיע לבחינת התחדשות 354
שפתי צדיק | תשובה והתלהבות להתדבק בבורא יתברך ב
תולדות אהרן | פעמים הצדיק מקרב דוקא את הפחותים כדי שייטיבו מעשיהם ואלו את הטובים מרחק כדי שלא יבואו לידי גאווה 354
אוהב חסד | המלצת זכות לפני אבינו שבשמים - מעשה באחד הצדיקים .. ב
לקוטי שיחות | מהותו של אברהם - המשכה מלמעלה למטה ג
באר לחי ראוי | התורה נקראת 'באר מים חיים' לעמת הסטרא אחרא הנקראת 'בור ריק אשר אין בו מים' ג
קדשת לוי | על ידי ראית יצחק ראו בהירות בהשגתם הרוחנית ד
דברי ישראל | דרגות בקדשת העינים ד
מחשף הלבן | בתקון ברית הלשון והמעור יכולים להלחם עם הסטרא אחרא ד
ארבעה ארזים | באורים נפלאים על הפסוק ד
ישועות משה | דבקות והתרוממות הנפש - אין להם שעור ד
באר יעקב | השפעת ימי החנכה מתחלת החדש ה
בית ישראל | בפרשיות האבות יש להתנגע ה
אוהב ישראל | הבארות שפע חסדים ה
חנה אריאל | לגבי הצדיקים בית המקדש קים לעולם ה
באר משה | יש להאיר עניני הגשמייות כפי ששרש הנשמה מאיר בעולם העליון ה
בת עין | ע"י התחזקות בתורה ותפלה יבוא לעבדו גם בדברים גשמיים ... ה

בס"ד

קו מענה הלכה

שע"י ממלכת עוז והדר

02-803-9999

או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מתחברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

מתחילים את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישירות למייל האישי

נושאים בפרשת תולדות

תשובת השכינה להיטיב ישראל

נעם אלימלך

רבי אלימלך מליז'נסק זיע"א
השכינה הקדושה חפצה לברך את עם ישראל בהצלחה בעיני העולם הזה

או יאמר ורבקה אמרה כו" (כו ט), דאיתא בזהר הקדוש דהשכינה נקראת רבקה, ועם בני ישראל נקראים בשם יעקב. ויש לפרש בדרך הזה, דיצחק היה רוצה לברך את עשו בגשמיות בעולם הזה, והשכינה הקדושה היא האם המרחמת על בניה ישראל ובכל צרתם לה צר, והיה תשובתה מאד שיברך יצחק את יעקב גם בעולם הזה, כי האריך תוכל לראות בעני עמה בצער להם בעולם הזה, ולכן אמרה אל יעקב שילך וקבל הברכות מיצחק.

יעקב אבינו התירא שמא על ידי הגשמיות ירדו ממעלתם הרוחנית

ויעקב היה מתירא מאד שיתברך בעיניו בגשמיות, כי מורא עלה על ראשו פן ואולי על ידי הגשמיות יתגשם ויפחד חס ושלום מעבודתו יתברך, כמו שאמר הכתוב (דברים ח יב-יד) 'פן תאכל כו' ורם לבבך'.

לזה אמר אל רבקה אמו, היא השכינה הקדושה, האריך אוכל לקבל ברכות עולם הזה, הו עשו איש שער, רצה לומר לו ראוייה עולם הזה לפי מדתו שהוא איש מערב בערבוביא, הולך בדרך לבו, וכל הבא לידו לא ימנע עצמו מלעשות אם טוב ואם רע. אבל אנכי איש חלק, רצה לומר שאני צריך להיות חלק ומצחצח צח בעבודתו יתברך ויתעלה על ידי הגשמיות ימשך לפי מעבודתו יתברך פנ"ל, ואולי ימשני אבי שבשמים, הבורא יתעלה ימשמש ויפשפש במעשי והייתי בעיניו כמתעתע. והבאתי עלי קללה ולא ברכה, שעל ידי זאת הברכה יצמיח קללה חלילה וחלילה.

מענה השכינה שיקדשו מעשיהם הגשמיים לשם שמים

ותאמר לו אמו היא השכינה הקדושה,

דיצחק רמז על הגלות שהוא אותיות קץ חי שאנחנו קצים בחיינו בגלות המר, ואומרת השכינה, 'כל השמע רוצה לומר מי ישמע לי להחזיק בי ובקדשתי יכול לבא לידי שחוק ושמחה וחדנה וקדשה גם בגלות המר (פרשת ויגש ד"ה ואת יהודה):

תפארת שלמה

רבי שלמה מדודמסק זיע"א

השכינה משלימה ומתקנת המצות להקריבם לפני ה'

התורה רומזת לנו עבודת האדם בגשתו אל התורה והמצות, והנה האדם יודע בעצמו שכל ערכו ומצבו והוא ירא לגשת ולפתח שפתיו, גם בעת עשיית המצות בהנחת תפלין וכדומה, בהעלות על לבו עמק סודות הרמוזים בהם, ונפשו יודעת מאד כי לא השיגה ירו אחת מני אלף תעלומות החכמה, ונזכר בדעתו וירא לגשת אל העבודה.

וזה הרמז בפסוק ורבקה אמרה אל יעקב בנה (כו ט) רומז לשכינה הקדושה, אומרת אל האדם לך חח לי, אתה תעשה כל מה שתמצא ידך לעשות, ואני אעשה אתם מטעמים לאביד להיות מכשר בכל הפנונת הראוים להם.

ולזה קדם התפלה אומרים ה' שפתי תפתח (תהלים נא יז), פי ה' יצור לנו לקבל תפלתנו ברחון.

ולקרב הדבר על פי שכל, משל למלך בשר ודם, אשר אם יבוא איש שפל ונבזה אפר השדה לשפף תחנתו לפניו, והוא איננו יכול לזכר בלשון צח פראוי, הנה זאת העצה הנכונה ללכת אל אחד משרי המלך אשר יבין לשונו, והוא ימליץ דבריו בלשון צח הראוי לפני המלך, ועל ידי זה ימלא בקשתו.

כן הדבר הזה לפני מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, השכינה הקדושה מגשת ומקרכת את תפלתנו להיות נחת רוח לפניו פאלו היתה פונתנו בכל הסודות הרמוזים בהם. וזה ואעשה אתם מטעמים לאביד פאשר אהב:

עלי קללתך בני, רצה לומר עלי מטל לשמר אותך מקללה. אך שמע בקלי ולך חח לי, רצה לומר שתקבל הברכות העולם הזה גם פן שיהיה לי, רצה לומר גם פן לעבודתי לשמו הגדול, שתהיה פונתך בכל עניני עולם הזה, הן באכילה ושתיה ושאר גשמיות, רק לשמים להוציא ניצוצות קדושות מתוך המאכל באכילתך בקדשה בטהרה, ושיהיה לך פח לעבד לו יתברך ולעסוק בתורתו ובמצותו, וכן בכל דבר יהיה פונתך לשמים.

וילך ויבא לאמו, מוכן ממילא שעשה מצות השכינה לקבל הברכות באופן הזה לשמו הגדול יתברך ויתעלה וזכרו לעד ולנצח נצחים אמן (פרשת תולדות):

גם בגלות השכינה משתעשעת עם בני ישראל וביקלתם להדבק בה

יצחק אבינו עליו השלום תקן לנו להיות לנו קיום בגלות השלישי הוא גלות אדום, ונהו שאמר 'אמרי לי אחי הוא' וכו', מחמת שעתה בגלות המר הזה, אף שקשה עלינו השעבוד ועל הגלות אף על פי כן השכינה היא בינינו ויש בנו פח לדבק עם השכינה.

וזה רמז שלא נלקחה רבקה לאבימלך, לרמז על השכינה הנקרא 'רבקה', לא נלקחה, רצה לומר שאין להם אחיזה בה, ואמר לה 'אמרי לי אחי רוצה לומר שהשכינה ישתעשע עמנו כמו אח.

וזהו ויהי כי ארכו לו הימים (כו ח), רוצה לומר אחר שאנחנו בגלות המר הזה ימים רבים. וישקח אבימלך בעד החלון רמז על פי מה דאיתא בספרים אצל סיסרא ונשקפה בעד החלון (ראה שופטים ה כח), ואיתא בספרים שהיה לה ראיה על זה שנתפס במלחמה.

וזהו גם כן הפרוש כאן וישקח אבימלך, רוצה לומר שגם החיצוניות יש להם ראיה על זאת, שהנה יצחק מצחק את רבקה אשתו שהם רואים שגם בגלות המר יש לנו שעשועים עם השכינה ואנחנו דבוקים בה והיא בנו.

וזהו ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים כל השמע יצחק לי (לעיל כא ט),

פרשת תולדות

רבי יחיאל יהושע מביאלא זיע"א
בחיצוניות נראה עבודת הצדיק פשוה בין השוים

איתא בגמרא (ברכות לא) על רבי יעקבא כשהיה מתפלל עם הצבור היה מקצר

ויעתר יצחק לה' לנכה אשתו (זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת.

רש"י (כה כא)

חלקת יהושע

ועולה, וכשהתפלל בינו לבין עצמו אדם מניחו בזוית זו מוצאו בזוית אחרת. שבצבור חשבו שמתפלל בשנה כמו שהם מתפללים, אף שהוא לעצמו התפלל בפנימיות

יקר מאד, על פן לא יבוש כל עובד ה' שיהיה בו תשוקת התלהבות שיזכה להדבק בדקות אמתי בבורא יתברך שמו:

ויאהב יצחק את עשו (כה כח)

תולדות אהרן

רבי אהרן מז'יטומיר זיע"א

פעמים הצדיק מקרב דוקא את הפחותים כדי שייטיבו מעשיהם ואלו את הטובים מרחק כדי שלא יבואו לידי גאון

לפי פשוטות יבאר ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, דיש כלל שלפעמים צריך הצדיק לקרב הרשעים יותר מאנשים כשרים, דאם ניח את הרשע שילף כרצונו אז יאבד ברשעו חס ושלום ולא יעשה תשובה לעולם, אבל למי שהולך בדרך ישר יש לחוש שלא ירום לכוו חס ושלום, לכך מרחקין אותו לפעמים.

הנהגת הרה"ק מברדיטשוב לקרב אנשים אחרים יותר מתלמידיו

וכן נהג עצמו מורי רבי הרב הקדוש נשמתו בגנזי מרומים הרב דקהלת קדש בארדיטשוב – שהיה מקרב לאנשים אחרים יותר מתלמידיו, ואמר שהתרחקות שלו הוא התקרבות, ויש בזה שכל גדול. **וזהו** מה שנאמר ויאהב יצחק את עשו מטעם שראה בו כי ציד בפיו, צידו ורמאותו יש בפיו בשקרים ושאינו הולך בדרך ישרה – לכך היה מקרבו שמא ילמד ממעשה אביו, אבל ליעקב שהיה תם וישר לא היה צריך לקרבו כל כך, ופשוט:

אוהב חסד

רבי דוד מנדבורנא באנ"א זיע"א

המלצת זכות לפני אבינו שבשמים – מעשה באחד הצדיקים

יש לומר בכונת יצחק שאהב את עשו, על פי מה ששמעתי עובדא מאחד מקדושי עליון לפני כמה דורות, שהיה לו בן שלא הלך בדרך הטוב והישר, ונסע פעם בליל שבת בפניאער (עגלה) עם סוסים בעת שאביו גמר תפלתו.

ואחד מן החסידים פנה לרבו ואמר: רבי, בנכס נוסע בעת במרכבתו ליד הבית, להכעיסכם בחלול שבת. וכונתו היה שיקפיד עליו. ובשמעו זאת, יצא לקראתו ואמר לבנו 'א גוט שבת'.

ושאלו אחד מן המקרבים מדוע עושה הרבי פן, והשיב שפונתו לעורר רחמים על ישראל מדה כנגד מדה, כפי שהוא על בנו אינו כועס אף על פי שמצער

ונפיק כדי שיגיע לבחינת התחדשות

עקר קנשת האדם בתוך ביתו, כמו שכתוב 'כתפארת אדם לשבת בית' (ישעיה מד יג), וכתוב 'אשרי יושבי ביתך' וכו' (תהלים פד ה). וזה כל שבח יעקב אבינו שהיה 'איש תם יושב אהלים', הפך עשו שהיה 'יודע ציד איש שדה'. ששם בשדה בחוץ כל הקלוקלים והפגמים מצויים בחינת פי 'בשדה מצאה' (דברים כב כז), בחינת 'נפל בשדה' (שם כא א) וכו'.

אבל אף על פי כן אפלו איש הישראלי שהוא מסטרא דיעקב, שהיה צריך לישב בביתו ואהלו תמיד ששם עקר הקדשה וכו', אף על פי כן בהכרח שיצא לחוץ לפעמים, והכל לטובה בשביל התחדשות, בבחינת זכאה מאן דעיל ונפיק, שזהו בחינת כלל הירידות והעליות של כל אחד מישראל, פי הירידה בשביל העליה בבחינת ירידה תכלית העליה.

אבל כל זה תלוי באמונה שלמה על ידי התקרבות לצדיקים אמתיים שיש להם רוח נבואה, שממשיכין אמונת חדוש העולם על כל אחד בשלמות בכל יום מחדש. עד שזוכין להמשיך על עצמו קדשת חדוש העולם של לעתיד בכל יום. **כי** צריכין לידע ולהאמין שכל מה שעובר על האדם בכל יום ובכל עת ובכל שעה, הכל הוא חדושים נפלאים של הבורא היחיד הקדמון יתברך, שחדש עולמו יש מאין המחלט בשביל האדם הבעל בחירה כדי שיזכה לרב טוב הצפון של חדוש העולם לעתיד, ועל פן עובר עליו מה שעובר כפי האדם וכפי היום וכפי המקום וכו'. והכל בשביל בחינת התחדשות הנ"ל (הלכות ספר תורה ה"ד כ"ב):

שפתי צדיק

רבי פנחס מנחם מפליץ זיע"א

תשוקה והתלהבות להתדבק בבורא יתברך

ויעקב איש תם יושב אהלים. בתרגום משמש בית אולפנא, ובתרגום יונתן בן עזיאל **תבע** אולפן.

שתורה הקדושה ארקה מארץ (איוב יא ט), כל מה שמקבל שוקק יותר להכניס תורה הקדושה עוד בלבו, כפרוש הבעל שם טוב ז"ל על הפסוק 'שש אנכי וגו' כמוצא שלל רב' (תהלים קיט קסב), דאף שמקבל ומכניס כל מה שאפשר, מצטער שנשאר עוד מה שאין ביכולתו לקבל.

זהו יושב אהלים, אהל א' חלק התורה הקדושה שזוכה, חלק ב' אהל ששוקק לכנס בו, גדל התשוקה לקבל תוף לבו

ובדבקות. וזה כמו שנאמר אצל יצחק אבינו עליו השלום ויעתר יצחק לה', שהתפלל בזוית זו וכו':

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו וגו' ויעתר לו ה' (כה כה)

בית יצחק

רבי יצחק מווארקא זיע"א

תפלה בעצבות אינה פועלת

תפלה בהכרח שתהא בשמחה ובהתלהבות, להודות על העבר ולבקש על העתיד, אבל בעצבות לא יפעל מאומה. ודרך נשים לבקש רחמים בדמעות, וכדאיתא בגמרא (כ"מ טו) 'שדמעתי מצויה, ומן הסתם גם רבה אמנו עליו השלום התפללה בדרך זו, אבל יצחק אבינו עליו השלום התפלל בשמחה הפוך מתפלתה, וזהו שאמר 'לנכח', ועל זה אמר ויעתר לו ה', לו בגלל שמחת התפלה:

ויתרצו הפנים בקרבה ותאמר אם פו למה זה אנכי ותלך לדרש את ה' (כה כב)

רביד הזהב

רבי ישראל דב בער גילערנשטער זיע"א

בעת צער וצרה ישפך שיחו לפני ה' תחת לספר לבריות

נראה לי על דרך הלצה ופשיטות, דהנה דרך העולם ובפרט הנשים פשיט להם חס ושלום איזה צער אזי הולכת ומדברת לחברותיה, ואמת אין זה פועל, רק אם חס ושלום בא לאדם איזה צער אזי ישפך שיחו לפני השם, כמאמר הכתוב 'אשפך לפניו שיחי' (תהלים קמב ג), או יפצר בתפלה לפני צדיק הדור כדי שיתפלל לפני ה'.

על פן אמר הכתוב ומשבח את רבקה אמנו שאינה כשאר הנשים, רק תכף ומיד כשהרגישה צער גדול בכטנה יתאמר אם פן למה זה אנכי, רצה לומר מה חלוק יש ביני לבין שאר הנשים, יתלף לדרש את ה' כפרוש רש"י לבית המדרש של שם ועבר שיתפללו עליה, ולא דברה כלום בפני חברותיה:

ויעקב איש תם יושב אהלים (כה כז)

לקוטי הלכות

רבי נתן מברסלב זיע"א

עקר קדשת האדם הוא בבית. יושב אהלים, אף אעפ"כ צריך להיות עייל

אברהם, וצריכים לעסק גם בעבודה של יצחק.

צריכים לעסק גם עם אלה שמבחוץ אין נראה בהם מאומה מלבד אבנים ובין שמכסים על המים חיים, ואפלו עם אלה שנואָה שהם מנגדים על אלקות, כלומר, עם אלה שבחיצוניות שקועים הם באסורים במזיד ולהכעיס – גם עמָהם צריכים להתעסק לחפור בתוכם, ולהסיר מהם את הדברים המסתירים, עד שיגיעו אל המים חיים שנמצאים אצלם בפנימיותם, ויגלו אותם בגלוי (ח"א עמ' 27 ויל"ך):

ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים (כו ט)

באר לחי ראי

רבי יצחק אב"ד בענדר זיע"א

התורה נקראת 'באר מים חיים' לעמת הסטרא אחרא הנקראת 'בור ריק אשר אין בו מים'

יש לבאר, דנודע שהתורה הקדושה נקראת 'באר מים חיים', ולעמת זה נקרא הסטרא אחרא 'בור ריק אשר אין בו מים' (ראה תיקון 12 הקדמה 1), ונהו שנאמר 'אתי עובו מקור מים חיים לחצב להם בארות בארות נשברים וגו'' (ירמיה ב יא), כי כשאין בו מים - זה תורה כמו שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ישעיה נה א וראה תענית 1) נמצא בו נחשים ועקרבים וכו' (ראה שבת כב.).

אבותינו הקדושים יגעו למצא האור הגנוז בתורה

והנה אבותינו הקדושים חפרו וחתרו על דרך תשובה ומעשים טובים למצא ולגלות האור הגנוז בתורה, והוא כמו התגלות המעין שמתחת לארץ, וכן אם חופר בעמקא דלבא ומוצא האהבה המסתרת נקרא גם כן 'באר מים חיים' ועל ידי זה נובע ההשפעה ביתר שאת ברוחניות ונשמיות.

באור הפוסקים

וזהו שנאמר 'וכל הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמו פלשתים וכו'' (פסוק טו), 'עבדים' נקראים האברים, כי אברהם אבינו עליו השלום קדש את איבריו שלא יכלו לעשות שום דבר זולת עבודת הבורא ברוך הוא, על כן המה נקראים עבדים נכנעים ונרצעים לעבודתו. ועל ידם חפר ומצא בארות מים, וכמו שאיתא (תנחומא ויגש יא) כליותיו של אברהם אבינו עליו השלום היו נובעות חכמה. ועל ידי זה היו השפע הולכות גם בגשמיות בלי מוגע.

מכסים בעפר, בין ואבנים, וכאשר מסירים את הכסוי, אזי מתגלים המים חיים.

וענין זה מורה גם על העבודה הרוחנית: הסרת כל הדברים המכסים ומסתירים, ועשיית העולם ל'כלי' לאלקות – העלאה מלמטה למעלה, כמו המים חיים עצמם שנוכעים מתתא לעילא.

לא זו בלבד שיצחק לא התחשב בהנגוד של הענינים שמכסים את המים חיים, אלא יתרה מזה: הוא לא התחשב גם עם המנגדים שמפריעים לחפור את הבארות.

התורה מספרת שכאשר עבדי יצחק חפרו ומצאו באר מים חיים, ובאו רועי אבימלך וגרשום באמרם 'לנו המים',

ששייכים לפלשתים – שהמשמעות הפנימית שבזה היא שהחיות והחממות שבקשי הצליחו לחפור ולגלות, נלקחת לקלפת פלשתים (שענינה 'מבוי המפלש') – לא התפעל יצחק וצוה להמשיך לחפור. וכאשר נטלו גם את הבאר השני, חפר באר שלישי, עד שהגיע ל'רחובות' (הרחבה), 'הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ'.

על פי שכל לא היה מקום לא להתפעל מאבימלך, בשעה שיושב על פסא מלכותו, ומפריע לחפור את הבארות של קדשה, וגם הבארות שחפרו מתוך מאמץ הכי גדול, נוטלים אבימלך לעצמו. אבל יצחק לא התחשב עם חשבונות של שכל; הוא ידע שענינו הוא לגלות מים חיים, ועבודה זו עשה במקסירת נפש.

אצל כל אחד מישראל צריכים להיות שני אפני העבודה של אברהם ושל יצחק

אברהם ויצחק נקראים אבות של כל אחד מישראל. ולכן, אצל כל אחד מישראל צריכים להיות ב' אפני עבודה: עבודת אברהם ועבודת יצחק.

כאשר יהודי עוסק בתורה, תפלה, וקיום המצוות, נמצא הוא בד' אמות של אור, ואין לו עסק עם העולם. ענין זה הוא לא רק בשעה שעוסק בב' הקנים בתורה ועבודה, אלא אפלו בשעה שעוסק בקו דגמילות חסדים, שהוא ענין קיום המצוות שצריך לעשות בדברים גשמיים, הרי גם אז עוסק הוא בקיום רצון העליון (רצונו של הקדוש ברוך הוא), אלא שממשיך את רצונו של הקדוש ברוך הוא גם בגשמיות, אבל הוא עצמו אין לו עסק עם הגשמי עצמו, וכל-שכן לא עם מנגד, ואפלו לא עם ענין שמכסה ומסתיר על אלקות.

ובכן, גם כאשר נמצאים בדרגא פזו, צריך לידע שעדין אין זה התכלית של עבודת השם; זוהי רק העבודה של

בחלול שבת, ועושה זאת להכעיס, כך גם השם יתברך יתנהג אפנו כן, שלא ישגיח על חטאינו, וימחל לנו מצד שאנו בניו.

וזהו נמי היתה פונת יצחק באהבתו את עשו אף על פי שהיה רשע, בכדי שגם הקדוש ברוך הוא יאהב אותנו וימלא בקשתנו בכל הענינים:

ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים (כו ט)

לקוטי טיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א

מהותו של אברהם - המשכה מלמעלה למטה

ענינו של אברהם הוא – המשכה מלמעלה למטה. וענינו של יצחק הוא – העלאה מלמטה למעלה. אברהם אבינו המשיך אלקות לכלם: בארץ כנען – כפי שהיתה קדם הברור – וגם בארץ מצרים, ועד שהמשיך אלקות גם לערביים שהיו משתחוים לאבק שעל גבי רגליהם, שזוהי מדרגה הכי תחתונה.

ואף על פי כן התעסק אברהם בהמשכת אלקות גם אליהם, כמאמר חז"ל על הפסוק 'ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם' (בראשית כא א) 'אל תקרי ויקרא אלא ויקריא'. . . שהקריא לשמו של הקדוש ברוך הוא, הינו, שפעל אצלם שיכריזו 'א-ל עולם'.

מהותו של יצחק - העלאה מלמעלה למעלה

ענינו של יצחק היה העלאה מלמעלה למעלה. לכן לא היתה לו שיכות למצרים ולחופצה לארץ בכלל, להיותו עולה תמימה, וגם בהיותו בארץ ישראל, התעסק בחפירת בארות, שענין זה מרמז על אפן גלוי אלקות בדרך העלאה, הינו, לגלות אלקות על ידי העלאת המטה, כי מדרגתו של יצחק היא – הברדות מהעולם, העלאה והסתלקות מלמטה למעלה.

עבודתו של יצחק - לעשות מהעולם כלי שנמשך לאלקות

וכשם שהוא בעצמו היה בכחנית העלאה, היתה גם פעלתו בעולם באפן כזה – לעשות מהעולם כלי (שנמשך) לאלקות.

עבודת יצחק היתה, כמספר בקרא, חפירת בארות. חפירת בארות פרושה – לגלות ולהעלות את המים שנמצאים למטה באדמה. והינו, לא לשפף לשם מים חיים ממקום אחר, אלא לגלות את המים הנוכעים שנמצאים שם מצד עצמם, שכן, האמת היא שנמצאים שם מים חיים, אלא שהם

יכול אדם להלחם עם הסטרא אחרא. דבזולת זה לא יוכל להלחם עם הסטרא אחרא, ועל זה אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קמט ו) 'וחרב פיפיות בידים', חרב שיש לו שתי פיפות, והם שתי בריתות, ברית הלשון וברית המעור, הם הנקראים 'חרב פיפיות'.

וזהו שאמר לעשו ועתה שא נא בליד, 'ועתה' היא התשובה, שא נא בליד, דהינו עשה תקונו לכל איבריך הם פליו של אדם, והעקר הם ברית הלשון וברית המעור, תליך הוא הפה מלשון 'תלפיות' (שה"ש ד ד), משתד הוא הברית. והנה 'כליך תליך וקשתך' גימטריא 'הם ברית לשון ומעור' עם הכולל, שהזכירו על תקונו הלשון והמעור פראוי.

ואפשר דלזה נמי רמזו רבותינו זכרונם לברכה במה שאמרו (ב"ר סה יג) 'שא נא בליד', חידד ספינד ושחט יפה, הספין היא חרב פיפיות שהם ברית הלשון וברית המעור, ושחט יפה היא שחיטת הסטרא אחרא, דברית הלשון והמעור יוכל אדם להלחם עם הסטרא אחרא:

ורב יעבד צעיר (כה כג)

ארבעה ארזים

רבי דוד משה מקרעטשניף זיע"א

באורים ונפלאים על הפסוק

ורב יעבד, כל מה שעובדים הרבה, צעיר, יודעים שעדין צעירים הם.

ורב יעבד, צריך לעבד הרבה, כדי לדעת צעיר, שעדין צעיר האדם בתורה ועבודה.

רב יעבד צעיר, עקר העבודה רבה המטל על האדם הוא בזמן הנעורים, וכדכתיב 'טוב לגבר כי ישא על בנעוריו' (איכה ג כו). (משם זקנו הרב הקדוש הרב רבי מרדכי מנדיבורנה זצלה"ה): **ורב**, בו בזמן שהאדם רואה אדם גדול ורב, ידע נאמנה שיעבד צעיר, משום שהוא עבד ויגע בעבודה בצעירותו:

ויתנו לה האלקים מטל השמים ומשמני הארץ (יתו ויחזר ויתנו רש"י) (כו כח)

ישונוות משה

רבי משה יהושע מוויז'ניץ זיע"א

דבקות והתרוממות הנפש - אין להם שיעור

בספר הקדוש דגל מנה אפרים מדקדק מדוע כתוב ויתנו, גם מדוע כתוב

ותכהין עיניו מראת (א"ר אלעזר בן עזריה, 'מראות ברע' מראות ברעתו של רשע, ב"ר סה י) (כו א)

דברי ישראל

רבי ישראל ממודו"ץ זיע"א

דרגות בקדשת העינים

יש לומר הענין הוא כף, דהנה כתיב (ישעיה לג טו) 'ועצם עיניו מראות ברע', והנה זה כל האדם כשבא דבר רע לנגד עיניו מבעיא ליה למינס נפשיה ולהעצים את עיניו מראות ברע כמבאר בגמרא (כ"ב נ:): עין שם. **אמנם** מי שקדש את עיניו, אזי כשבא דבר רע לנגד עיניו, עיניו מעצמן עוצמים את עצמן מראות ברע, ומי שקדש את עיניו ביותר אזי אפלו עיניו פתוחות אינו רואה את הרע שכנגד עיניו, כי יען שכבר קדש את עיניו ביותר אזי כשבא דבר רע לנגד עיניו, עיניו פחות מראות ברע.

מעשה בבעל המאור עינים זיע"א

והינו כדרך שמספרין מהרב הצדיק הקדוש ו"ל בעל המחבר ספר מאור עינים, שפעם אחת בליל שבת קדש היה מעשה ונדלק בחדרו נר בעברה על ידי נכרי, וכשבא אל החדר לא ראה כלום והלך כעור הממשש באפלה עד שהפה את ראשו בכחל, והינו כאמור. וכן הוא בכל רמ"ח איבריו כשמקדש אותם, פנוצע זאת מספרים הקדושים.

באור הפסוק על דרך הנ"ל

וזהו ויהי כי זמן יצחק, שכבר קדש את עיניו וכל רמ"ח איבריו ביותר עד שכבר היצר הרע פסק ממנו לגמרי כמוכא לעיל, אזי לא היה צריך עוד להעצים את עיניו מראות ברע, אלא כשבא דבר רע לנגד עיניו אפלו היו עיניו פתוחות ומאירות כשמש ותכהין עיניו מראות ברע פני"ל, ודו"ק. זהו הפרוש 'מראות ברעתו של רשע' הינו כאמור, והקב:

ועתה שא נא בליד תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד (כו ב)

מחשף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

בתקונו ברית הלשון והמעור יכולים להלחם עם הסטרא אחרא

ועתה שא נא בליד, אין ועתה אלא תשובה כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ר כא טו). הנהירו ואמר לו, עכשיו צריך שתעשה תשובה מעלה ביותר, והאזהרה הגדולה היא, שיעשה תקונו גדול לברית הלשון וברית המעור, שבשנים אלה

אך אחר כך נסתמו מעינות החכמה וצנורות ההשפעה מחמת הפלשתים שהם ליצני הדור רחמנא לצלן, וישב יצחק (פסוק יח) בתשובה מעמקא דלבא, ועל ידי זה ויחפר את בארת המים שנתגלו אליו מעינות החכמה וכו'.

והנה בתחלת העבודה הם מתנגדים ומתגברים חס ושלום לכטלו ולמנעו מעבודתו, וצריך להתחזק בכל פעם יותר להחם עמהם לנצחם, וזהו שנאמר 'ויריבו רעי גרר' וכו' ויקרא שם הפאר עשק' (פסוק כ), פרוש שצריך עוד לעסוק בתורה ומצות ועל ידי זה יתגבר עליהם וינצחם. **ויחפר** באר אחרת וגו' ויקרא שמה שטנה' (פסוק כא), כי עדין השטן עומד לנגדו, הגם שנחלש כחו ואינו מתעסק עוד עמו, אמנם הרע עודנו במציאות ויוכל חס ושלום להתעורר בקרבו.

ואחר כך ויעתק משם' (פסוק כב), כי הסטרא אחרא נקרא 'שם', כמו שנאמר 'ושם תמותו' (ירמיה מב ט), כשיעזרהו השם יתברך שיעתק לגמרי מהסטרא אחרא ויחפר באר וגו' ולא רבו ויקרא שמה רחבות', כי אז נתרחב גבול הקדשה והקלפות נפלות לנוקבא דתהום רבא והקדשה יכולה להתפשט, 'פרינו בארץ' אפלו עניני הארציות יעשו פרי לטובה:

ויאמרו ראו ראינו כי היה ה' עמך ונאמר תהי נא אלה בנינו בנינו ובינד ונכרתה ברית עמך (כו כח)

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א

על ידי ראית יצחק ראו בהירות בהשגתם הרוחנית

ראו ראינו כי היה ה' עמך. נראה על פי מה שבארנו בפרשת וירא וירץ לקראתם' (לעיל יח ב), שהאירו שכלו, כי כשאדם מסתפל בצדיק נתוסף בהירות על האדם, שעל זה אמרו חכמינו ו"ל (ר"ה טו): חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, ומחמת זה הבין אברהם שהם צדיקים, לזה וירץ לקראתם, עין שם.

וזהו שכתוב כאן 'ראה ראינו' כפל לשון, כלומר על ידי ראיה שלך שראינו אותך נתוסף לנו ראיה אחרת, שבהסתכלותנו בזיו קדשתך תאיר עין שכלותנו ובהירות גדול נתוסף לנו, ולזה גמר אמר הכתוב 'כי היה ה' עמך', שהשראת שכינה עליך, לזה האיר עין שכלנו שהסתכלנו באדם קדוש שקדשת ה' עליו, ומחמת זה באנו לדבק בך בהרגשתנו צדקותיך:

האלקים, לכאורה הוי ליה למימר אלקים. ומבאר בזה: 'יתן' - מה תהיה הנתנה, שיפן לו - 'האלקים', הינו שישפיע לו השם יתברך אלקותו עליו בכל עת ויהיה דבוק תמיד בה' בכל עת יותר ויותר.

וזהו 'יתן ויתור ויתן', הינו שתמיד תהיה זו הנתנה שופעת עליו, שתתחדש בכל עת ויהיה לו תענוג ודבקות חדשה על ידי השפעת אור אלקותו יתברך שמו עליו, עין שם.

מתנה זו היא נפלאה ונצחית שאין ערך אליה, דבקות ה' והתרוממות הנפש הם דברים שאין להם שעור, ותמיד אפשר להוסיף ולהתעלות בהם, ויתן ויתור ויתן.

ולפי דרכו אפשר לפרש גם את המשך הפסוק מטל השמים ומשמני הארץ, כי על ידי דבקות ה' נרגיש אדם טעם והנאה בחיי עולם הזה שלו. הנאה זו כוללת את כל הנאות העולם הזה והיא שקולה כנגדן ומעניקה לאדם טעם והנאה מוחשית בחייו. ומאידך, זה שאין לו רגש ודבקות מעבירי הוא את שנותיו בתרדמת הזמן, ער שלאפט אפ זיינע יאהרן מיט חלומות...

אני עוד הכרתי יהודים שבהיותם עוסקים בעבודת ה' - היו שרוים בדבקות כזו עד שלא ידעו אז כלל באיזה עולם הם חיים. הנסו נא ל'מושב זקנים', והביטו על רבי מרדכי שאראצקי שחי כל רגע בעבודת ודבקות השם יתברך:

הכנה לחנכה

באר יעקב

רבי יעקב ישכר בער מנדבורנא זיע"א

השפעת ימי החנכה מתחלת החדש

'כי גר מצונה ותורה אור', האי קרא קאי הן אשבת קדש והן אהנכה, דבתרווייהו איכא מצנה בגר (יעוין רש"י שבת כג: ד"ה בניס ת"ח).

והנה שבת קדש הוי יום אחד בשבוע המשפיע מקדשותו על כל ימי השבוע, כדאיתא בזוהר הקדוש (ח"ב פת.) 'כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, וכח זה איכא נמי בחנכה, דכשם דשבת קדש שהוא יום אחד בשבוע משפיע על כל השבוע, כך גם ימי החנכה שהם ימים אחדים בסוף חדש כסלו, משפיעים על כל החדש, ומתחלת החדש אפשר להיות משפיע מהאורות הגדולים דחנכה:

לשונות של אור

אבות

בית ישראל

רבי ישראל מגור זיע"א

בפרשיות האבות יש להתנגע

פרשתם של אבות יסוד לבני לעבודת ד'

ונצרך ליגע בהם כאשר הגידו

רבותינו ז"ל (תש"א):

בארות

אוהב ישראל

רבי אברהם יהושע העטיל מאפטא זיע"א

הבארות שפע חסדים

ידוע שכונת אבותינו הקדושים ז"ל בחפירות

הבארות, היה רק להמשיך התגלות

אלהותו ית' ברב טוב ושפע טובה ורחבה

והנהגה ישרה בכל העולמות, ע"י חסדים

טובים ורחמים רבים מים זכים ונובעים

חכמות נפלאות (ד"ה וילך):

בכל אחד מישראל מטבע מעין נובע

חכמת אלקות

הבורא יתברך הטביע בהננסת ישראל

בכלל ובפרט ככאו"א מישראל

שיהא בו מעין נובע מים חיים, נביעו חכמה

בינה ודעת ותורה וחכמות אלהות ושאר

מדות העליונים, אך שהמעין הוא סתום

מעפריות החמר וחשכות הגשמיות הסותם

המעין ההוא ומעכב נביעתו, וצריך כ"א

לחפר הבאר ההוא ולהסיר משם כל הדברים

המעכבים ומונעים הנביעו (ד"ה אלה תולדות):

בית המקדש

חנה אריאל

רבי יצחק מהומיל זיע"א

לגבי הצדיקים בית המקדש קים לעולם

שמעתי ביחוד מאדמו"ר נ"ע (רבי שניאור זלמן

מלאדי זיע"א), שחברן ביהמ"ק אינו

אלא לגבי כללות עם בני אכל במדרגת

תנאים ואמוראים וצדיקים הגדולים בחי

ביהמ"ק שלהם לעולם קים (פרשת תולדות):

גשמיות

באר משה

רבי משה אלקים בריעה מסוויניץ זיע"א

יש להאיר עניני הגשמיות כפי ששרש

הנשמה מאיר בעולם העליון

שרש הנשמה של כל אחד ואחד מישראל

מאירה בגדל ההארה בעולם העליון,

אך העקר הוא להאיר את עצמו ג"כ למטה

בעוה"ז, שאיר כל עניני ארציות שלו בגדל

ההארה כמו ששרש נשמתו מאירה במרום

(ד"ה ואלה):

רצוא ושוב בגשמיות ורוחניות

שהעקר הבריאה היתה בשביל אותו הצדיק

שהוא בבחינת רצוא ושוב, שיכול

גם כן לירד ממדרגתו מהתדבקות בעולמות

העליונים, ולעסק גם כן בעניני גשמיות כמו

אכילה ושתיה ושאר צרכי הגוף, ומעלה מכל

גשמיות הניצוצות הקד', עכ"ז אינו נפסק

מדבקותו העליון (ד"ה ויעתר):

'ישב אהלים חבור הגוף עם השרש'

ויעקב אבינו ע"ה בגדל צדקתו וקדשתו,

היה מחבר הב' אהלים, דהינו אהל

הגוף שלו עם אהל הקדשה העליונה. וזהו

'ישב אהלים', שעשה התישבות להב' בחינות

אהלים כנ"ל (ד"ה יושב):

בת עין

רבי אברהם דב מאברוטש זיע"א

ע"י התחזקות בתורה ותפלה יבוא לעבוד

גם בדברים גשמיים

והנה בתחלה צריך האדם להתחזק בעבודת

ה' בתורה ותפלה, ועל ידי זה יוכל

לבא למדרגה זו לעבד את ה' אפלו בדברים

גשמיים (ד"ה ואלה תולדות הג):

תורת אבות

רבי מרדכי מלכוביץ זיע"א

'איש חלק' - חלוק מהנאות עוה"ז

הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק.

ר"ל שיעקב היה חלוק מהנאות עולם

הזה, ואפי' בעת עסקו בעניני גופניות היתה

כל פונתו לשם שמים:

צדיק

אהבת שלום

רבי מנחם מנדל מסווסב זיע"א

התאספות ובפרט בבית צדיקים גורמת

השראת השכינה

אם מתאספין יחד לבית הצדיקים ויושבין

אצלם בבושה והכנעה ויראה ושפלות

אזי נולד ריח טוב מצד השראת השכינה

(ד"ה ואלה תולדות):

שבת

באר משה

רבי משה אלנקים ברעיה מקוזניץ זיע"א
הצרך לסתם אזניו מגדל קדשת השבת
המנוקשת באזניו

שמעתי מאדומו"ר הרה"ק בוצינא קדישא
מוהר"ר אלימלך זצ"ל, שבשבת
קדש הכרח לסתם אזניו, מגדל קדשת שבת
המנוקשות באזניו, עד שלא היה באפשרי
לסבלו (ד"ה ורבקה אמרה):

אמרי נעם

רבי מאיר מדז'יקוב זיע"א
ממאכלי השבת ממשיכים גשמיות
ומהזמירות - רוחניות

מתענגוני מאכלי שבת ממשיכין שפע
גשמיות, וממה שמזמרין שירות
ותשבחות של שבת ממשיכין שפע רוחניות
(ד"ה א"י מה זה):

תלמידי חכמים

עטרת ישועה

רבי יהושע מדז'יקוב זיע"א

מי הם ליצני הדור

ליצני הדור המה אפיקורסים המלעיגים
על הת"ח ואומרים שאין בידו
להספיק פרנסת ביתו לפי שהוא יושב בטל
בביהמ"ד ואינו משגיח לסגל פרנסה (עהפ"ס
ואלה תולדות):

תמימות

אמרי צדיקים

בשם רבי יעקב יצחק מלובלין זיע"א

'איש' תם - יודע אימתי להשתמש
בתמימות

יעקב 'איש' תם - שהיה איש על התמימות,
שמי שאינו יודע לרמות נקרא 'תם',
אבל מי שהוא איש על התמימות יודע מתי
להשתמש במדה זהו 'איש תם':

תפלה

בת עין

רבי אברהם דב מאברוטש זיע"א
הקב"ה בוחר במי שתפלתו מתור ענוה

שמעתי מהצדיק הקדוש רבי זאב מזיטאמיר
פרוש 'הבוחר בשירי זמרה', הינו
שבורא כל עולמים ב"ה בוחר רק בשירים
של זמרה, הינו למי שמשים עצמו בשירים
בשעת זמרה ותפלה (ד"ה ויעתר):

אוהב ישראל

רבי אברהם יהושע העטיל מאפטא זיע"א

עקר התפלה תהא כדי למלאות חסרון
השכינה

כשהאדם ישר נותן אל לבו להתפלל לה'
ית' על איזה דבר, צריך להיות
עקר פונתו ורצונו בתפלתו עבור שיתמלא
החסרון שיש בהשכינה מזה כפיכול, על דרך
קלני מראשי כו', וכשיתקו שם הפגם והחסרון
אז ממילא יתקו ג"כ חסרונו ויגאל מצרתו
(ד"ה ויעתר):

ע"י תפלה יכולים לבטל כל הגזרות

שמרמז כאן על עם קדוש בני אל חי,
כשרואין ח"ו שיצא עליהם גזרות
רעות מהמסטינים ומקטרגים, אל יתיאשו
מלהתאמץ בתפלה, כי בודאי יש יכלת בידם
ע"י תפלתם לה' ית' לבטל מעליהם כל
הגזרות אשר לא טובים הנה, ויתן ה' ית'
בלבם עלינו לטובה (ד"ה ע"ל שמרמז):

אוצרות גאוני הדורות

לגנב, ועם כל זה שגנבו כל כף ויברכהו
ה'.

ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה
שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיד
לאמר (כו י)

עמודי אש לבית יוסף

רבי צבי הירש ניים זצ"ל

צוניה של רבקה ליעקב שידבר בלשון
רבה

יש להקשות למה הכפילה רבקה תבת
'לאמר', די הנה לכתב שרבקה אמרה
ליעקב בנה שמעתי את אביך מדבר אל
עשו אחיד הכיאה לי ציד.

ונראה דהנה ידוע דעשו דבר בלשון
גסה וקשה ויעקב בלשון רכה,
והנה בודאי גם ליצחק ולעשו עלה בדעתם
שיעקב ירמה אותם, לכן אמר יצחק לעשו
יען פי בודאי יבוא יעקב בערמה לקח את

פיו ויעקב ישפכם מן הקדרה לפיו בלא
ראות, ועל כן אמר הלעיטני נא ונתן טעם
כי עיר אנכי ואין בי כח לפשט ידי לפי,
וכל דבריו היו במרמה.

ויזרע יצחק פארץ ההוא וימצא בשנה
ההוא מאה שערים ויברכהו ה' (כו יב)

חוט של חסד

רבי אליהו הכהן זצ"ל

מאה שערים פתחו הפלשתים בשדהו
של יצחק כדי לגנב ממנו

שמעתי משם הרב כמוהר"ר יוסף
פראנשיש זצ"ל דמלת
'שערים' לשון פתחים, וכא הכתוב להגיד
בהצלחת יצחק וכמה ברכו השם, והוא
שהפלשתים כלם גנבים, וכיון שראו שזרע
יצחק, כל אחד פתח פתח בשדה יצחק
לעשות מקום כדי יוכל לגנב, וזהו אמרו
וימצא בשנה היא מאה שערים רצה לומר
מאה פתחים ממה שעשו הפלשתים כדי

ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן
האדם האדם הזה כי עיר אנכי (כה ל)

בית הלוי

רבי יוסף דובנער הלוי סולוביצ'יק זצ"ל

התנכרותו של עשו כאלו אינו יודע
שבשל יעקב עדשים לאבלות אברהם

לפי פשוטו הוא דהתבטל היה של
עדשים, ואז היה זה מאכל מיוחד
לאבלות, וכמו שכתב רש"י דמשום הכי
בשל עדשים דבאותו יום מת אברהם,
ונתבטש עשו בעצמו אחר שרואה בפית
אבלות והוא להוט אחר אכילה ושתיה
כדרך הזוללים ושכורים, ועשה עצמו כאינו
מכיר כלל בהתבטל מהו וכי הוא עדשים,
ועל כן קראו בשם התאר האדם האדם
הזה כאלו אינו יודע כלל מה הוא, רק
שרואה שהוא תבטל אדם.

ועל כן גם לא רצה לאכלו כדרך
האנשים אוכלים, דמיד שיפשט ידו
בקערה לקח ממנו כף אחת הרי יראה
בעיניו שהוא עדשים, ונתנעץ שהוא יפתח

ברכת, והוא יודע פי קולך גם וקשה, ולכן ישנה גם יעקב את קולו שיידבר בלשון מגשם וקשה כמו שאמה מדבר למען לא אפירנו, לכן כשאמה תבוא מצדך תדבר בלשון רכה בלשונו של יעקב.

אמנם רכה הנביאה ידעה את זאת ואמרה ליעקב שלא ישנה את קולו, וזהו שכתוב ורכה אמרה ליעקב בנה לאמר, שיידבר בלשון אמירה שהוא רכה, והטעם הנה שמעתי אביד מדבר את אחיד עשו לאמר שיידבר בלשון רכה.

ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו (כו כב)

בית הלוי

רבי יוסף דובנער הלוי סולוביץ'יק זצ"ל

ערמת וחכמת יעקב אבינו לדבר בלשון רכה

לכאורה יש להבין פיון דההפכה של הקול הנה נגד ההפכה של הידים, במאי הכריע שהוא עשו וברכו.

ולולא דמסתפינא הנה אפשר לומר, דהרי יצחק הרפה לבדקו אם הוא באמת עשו או הוא מטעה אותו, ויש לומר דגם בתחלה נתיירא עשו מזה, וקדם שהלך מיצחק אמר לאביו סימן שיידע שהוא עשו, שישנה קולו בקולו של יעקב וידבר בנחת כיעקב ולהזכיר שם שמים, וזהו סימן שהוא עשו, דאם יבוא יעקב להטעות הרי מסתמא ישנה הוא קולו שיידמה בקול עשו ויען ברמב"ן שכתב על הא דאמר יעקב 'אולי ימשני אבי' והא דלא נתיירא יותר שיפירו על ידי הקול, משום דכול לשונותו בקולו של עשו. וזהו שאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו, הרי שני הסימנים מתאימים ולא הכירו, ועל כן ויברך אותו.

ויש לומר עוד, דיעקב בשכלו הבין גם את סוד זה, ומשום הכי לא ישנה קולו וידבר פדרכו, וזהו שאמר הכתוב בא אחיד במרמה, ותרגם אונקלוס 'בא אחוד בחוקמא', ולכאורה מרמה וחכמה הם שני ענינים. רק לפי הנ"ל הכל אחד, דהמרמה הוא מה שלא עשה מרמה ודבר פדרכו, ולמרמה כזה לא יקרא מרמה רק חכמה, שהבין כל זה שאין צריך לו לעשות מרמה רק ידבר פדרכו, ועשו נלכד על ידי ערמתו.

ויאמר בא אחיד במרמה ויקח ברכתך (כו לה)

בגדי אהרן

רבי אהרן דרשן תאומים זצ"ל

ברכת יצחק ליעקב על עניני עולם הזה

ונחזר לדברי פה קדוש דאדוני אבי מורי ורבי הגאון זצוק"ל הי"ד לפרש ההמשך הפסוקים, כי הנה איתא במדרש רבה (א 10) 'ניתן לה מטל השמים' זה המן, שנאמר (שמות טו ד) 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים', ומשמני ארץ' אלו הקרבנות. דבר אחר 'מטל השמים' זה מקרא, ומשמני ארץ' זה משנה.

נמצא שיכולין לפרש הברכות בארבע אפנים, או שהכל כפשוטו שהכל קאי על עניני העולם הזה, שיהיה לו מטל השמים ומשמני ארץ הכל כפשוטו לרב. או שקאי 'מטל השמים' על המן. או שקאי על התורה כמו שאמרו 'מטל השמים' זה מקרא ומשמני ארץ' זה משנה, באפן שקאי הכל על התורה. או 'משמני ארץ' אלו הקרבנות.

והנה יצחק הנה מתירא פן יאמר עשו עדין תן לי הברכות כפשוטו שקאי על העולם הזה, ומה שפבר נתת הברכות ליעקב הוא קאי על התורה, או על המן או על הקרבנות, אבל לעולם הפשוטו שעל עולם הזה עדין תוכל לתן לי.

לכן הקדים יצחק בחכמתו ואמר שעל פדרכך כבר נתתי לו הפשוטו מה שקאי על עולם הזה, דלא תוכל לומר שנתתי לו 'מטל השמים' שקאי רק על המן, [שהרי] ואכל [מכל], מכל הטעמים שבעולם טעמתי בו, באפן שקדם הברכות שלי יש לו הברכה במן, שהרי באכילתו שהביא לי כבר טעמתי בו טעם מן, ואם כן לא תוכל לומר שקאי על המן, כי הוא אינו צריך לברכתי במן, שפבר הנה לו ברכה זו.

גם לא תוכל לומר שקאי על התורה, דהינו 'מטל השמים' זה מקרא ומשמני ארץ' זה משנה, פבר בא אחיד במרמה, שפרושו בחכמת תורתו, ואם כן פבר יש לו חכמת התורה, אם כן לא תוכל לומר שברכתי קאי על התורה, שאינו צריך לברכתי בתורה, שפבר הוא חכם בתורה, אלא על פדרכך שברכתי קאי על עניני עולם הזה, ולכן אמר אלא ויקח את ברכתך, 'ברכתך' דייקי עניני עולם הזה, מה שאמה מבקש פבר נתתי לו על פדרכך.

ועל חרפך תחיה ואת אחיד תעבד (כו מ)

בני יצחק

רבי יצחק חנין זצ"ל

נתברר עשו 'על חרפך תחיה' לאחר שנתגלה שמכר בכורתו ליעקב

נראה לעניות דעתי לתן טעם לשבח למה יצחק לא ברך את עשו 'על חרפך תחיה' תכף ומיד, אלא שהמתין עד שאמר עשו 'ויעקבני זה פעמים את ברכתי לקח', אלא יראה דכיון דיצחק הנה סבור דעשו הוא הפכו לא הנה יכול לברכו 'על חרפך תחיה', דכיון שהנה פכו ובעבודה בכורות והנה נפסל מן העבודה כזה [דכהן שהרג את הנפש נעשה חל ופסול להקריב], אבל עכשו שגלה לו שאינו פכו וכבר מכר את הבכורה אם כן לו נאה ולו יאה ברכת 'על חרפך' כו'.

ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את יעקב אחי (כו מא)

ברכת טוב - פתח תורה

רבי משה גראל הכהן זצ"ל

צפית עשו לפטירת רבקה אמו

יש לדקדק וכי עשו הנה נוהג פבוד באביו עד שימתין עד מותו. אמנם הנה יצדק לומר כי כל מה שהיה צופה עשו הרשע להרג ליעקב, רבקה אמו הגידה לו ליעקב ומצילה אותו מרעתו. ועל כן אמר שכאשר גיע עת שתמות ויצחק יתאבל עליה, ואז לא יהיה מי להציל את יעקב אז אהרג אותו, וזה שאמר יקרבו ימי אבל אבי, 'אבל אבי' דיקא, רצה לומר שיצחק יתאבל על רבקה אשתו.

קום לה פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמד וקח לה משם אשה מבנות לכן אחי אמד. ואל שדי יברך אתך ויפרד ויברך והיית לקהל עמים (כח א-ב)

בן אברהם

רבי יום טוב קריספין זצ"ל

בזכות ברכת יצחק האחרונה נצל יעקב מרעת לבו

יש להבין, מאחר שפבר ברך יצחק את יעקב (בראשית כו, כו-כט), מדוע חזר שוב לברכו כעת בצאתו לתרו. עוד יש להבין, מדוע דוקא ברכות אלו.

ומריחים מריח של גן עדן
מספר הוזהר פֶּרֶשֶׁת תּוֹלְדוֹת (ח"א קמב):
 מִשְׁמַע דְּהִינּוּ מַה שְּׂאֲמָרוּ חֲכָמִים
 ז"ל (ב"ר סה כב) כְּשֹׁנְכֵס יַעֲקֹב אָבִינוּ לִפְנֵי
 אָבִיו לְבָרְכוֹ נִכְנַס עִמּוֹ רִיחַ גֵּן עֵדֶן, לְפִי
 שְׁהִיָּה לְבוֹשׁ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּמַלְבוּשָׁיו שֶׁל
 אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וְכִיּוֹן דִּיעֲקֹב מֵעֵין אָדָם
 הָרֵאשׁוֹן הָיָה, הִזְרוּ הַבְּגָדִים לְכַמוֹת שְׁהִיו
 מַעֲיָקְרָא וְקָלְטוּ רִיחַ גֵּן עֵדֶן [וכו'].

ונראה דְּלַהֲכִי כְּתִיב וַיֹּאמֶר רֵאֵה רִיחַ בְּנֵי
 כְּרִיחַ שְׂדֵה, וְכִי שִׁיף רֵאֵיָה גַבֵּי
 רִיחַ, אֲלֵא לְפִי שְׁכַתְנַת עוֹר שֶׁל אָדָם
 הָרֵאשׁוֹן הָיוּ מְאִירִין וְנִהְיִירִין, כְּדֵאִיתָא
 בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בראשית כ יב) 'כְּתָנוֹת עוֹר'
 (בראשית ג כא), בְּתוֹרְתוֹ שֶׁל רַבִּי מְאִיר מְצָאוּ
 כְּתוּב 'כְּתָנוֹת אוֹר' אֵלּוּ בְּגָדָיו שֶׁל אָדָם
 הָרֵאשׁוֹן. וְאֶפְשָׁר שֶׁנַּעֲשׂוּ מַעוּרוֹ שֶׁל לוֹתֵן
 מִהֶנֶקְבָּה שֶׁנִּמְלַח לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד, שְׁעוּרוֹ
 מִבְּהִיק מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ כְּדֵאִיתָא
 בְּפֶרֶק הַסְּפִינָה (ב"ב ע"ד), וְהִינּוּ עוֹר וְאוֹר
 [וכו'].

והיננו דְּקָאָמַר 'רֵאֵה רִיחַ בְּנֵי', כִּי רִיחַ
 הֵיאָה הִיָּה נִרְגָּשׁ בְּחוּשׁ הָרְאוּת,
 שְׁהִיו אֲזַי הַבְּגָדִים מְאִירִין וּמְרִיחִין בְּכַת
 אַחַת, כִּי רִיחַ גֵּן עֵדֶן הוּא אוֹר הַעֲלִיּוֹן
 הַצִּפּוֹן לְצַדִּיקִים. (ב"מ פ"ד)

צמח דוד

רבי יוסף דוד משאלוניקי זצ"ל

ביאת הריח מבגדי אדם הראשון שלכםם יעקב

וירח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבַרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רֵאֵה
 רִיחַ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ה'.
 יֵשׁ לְדַקְדָּק לְמַה אָמַר תַּחֲלָה רִיחַ בְּגָדָיו
 וְאַחַר כֵּן אָמַר רִיחַ בְּנֵי.

ויש לוֹמַר בְּמַה שְׁכַתְבַּת בְּזֵהר (ח"א קמב),
 זֶה לְשׁוֹנוֹ: 'וַתִּקַּח רַבְּקָה אֵת בְּגָדֵי
 עֶשׂוֹ, אֵלָיוּ אָנוּן לְבוּשֵׁי דְרוּחַ עֶשׂוֹ מִנְמַרוֹד,
 וְאֵלָיוּ לְבוּשֵׁי יָקָר הָיוּ מִן אָדָם הָרֵאשׁוֹן
 וְאֵתוֹ לִידָא דְנִמְרֹד וּבָהוּ הָיָה נִמְרֹד צַדִּיק
 צִידָא, וְעֶשׂוֹ נִפְקַל לְחַקְלָא וְאַגַּח בֵּיהּ קָרְבָּא
 בְּנִמְרֹד וְקָטִיל לֵיהּ, וְנִסִּיב אָנוּן לְבוּשֵׁי
 מַגִּיָּה, וּבָהוּ הָיָה נִפְיָק וְצַדִּיק צִידָא, וְכַד הָיָה
 לְבִישׁ לוֹן עֶשׂוֹ לֹא הָיָה סְלִיקוּ רִיחֵי כָּלֵל,
 וְכַד לְבִישׁ לוֹן יַעֲקֹב כְּדִין תְּכַת אַבְדָּה
 לְאַתְרֵיהּ וְסִלְקוּ רִיחֵי, בְּגִין דְּשׁוּפְרֵיהּ דִּיעֲקֹב
 שׁוּפְרֵיהּ דְּאָדָם הָיָה, וּבְגִין דָּא אֶהְדְּרוּ
 בְּהֵיאָה שְׁעֵתָא לְאַתְרֵיהּ וְסִלְקוּ רִיחֵי [וכו'].

[תרגום: אלו הם הלבושים שעשו הריוחים
 וגזלם מנמרוד, ואלו היו לבושי הכבוד
 שהיו מן אדם הראשון וכאן לידי נמרוד,
 ובהם היה נמרוד צד החיות, ועשו יצא

ועשו, יעקב מצד צדקתה ועשו מצד
 רשעותם, ואפשר שלכם ורבקה אוהבת את
 יעקב.

פניסת ריח גן עדן בעת ברכת יצחק ליעקב

שער הפסוקים

רבי חיים וויטאל זצ"ל

הכיר יצחק ריח גן עדן מאברהם אבינו

ויאמר רֵאֵה רִיחַ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר
 בְּרַכּוֹ ה' (כו כז). וְנִרְשׁוּ רַז"ל (ב"ר
 סה כב) שֶׁנִּכְנַס עִמּוֹ גֵּן עֵדֶן. יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת
 מִזֵּי הִיָּה יַצְחָק יוֹדֵעַ שְׂדֵהוּ רִיחַ גֵּן עֵדֶן
 שְׂאֲמַר 'כְּרִיחַ שְׂדֵה'. וְנִרְאֶה לִי כִּי פֶּאֶשֶׁר
 אַבְרָהָם נִכְנַס לְמַעַרַת הַמְּכַפְלָה אַחַר הַבְּקָר
 שְׂרָץ אַחֲרָיו נִכְנַס בְּגֵן עֵדֶן וּכְמוֹ שְׂאֲמָרוּ
 רַז"ל, וְסָפַר אַבְרָהָם לְיַצְחָק בְּנֵו, וְעֵתָה אָמַר
 יַצְחָק רֵאֵה רִיחַ בְּנֵי וְכו' אֲשֶׁר סָפַר לִי
 'אָבִי', וְזֶה רֵאשִׁי תְּכוֹת שֶׁל 'אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ
 ה'.

אור תורה

רבי אורי קולמיר זצ"ל

פניסת ריח גן עדן משום קרבן הפסח

ונקדים הַמְדַרְשׁ רַבָּה (ס"ה כב) עַל הַפְּסוּק
 'וַיִּרַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבַרְכֵהוּ
 וַיֹּאמֶר רֵאֵה רִיחַ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ
 ה'', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין לָךְ דְּבַר שְׂרִיחוֹ
 קֶשֶׁה מִן הַשְּׁטֵף הִזָּה שֶׁל עֲזִים, וְאַתָּה אָמַרְתָּ
 'וַיִּרַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבַרְכֵהוּ', אֲלֵא בְּשַׁעַה
 שֶׁנִּכְנַס אָבִינוּ יַעֲקֹב אֲצֵל אָבִיו נִכְנַסָּה עִמּוֹ
 גֵּן עֵדֶן וְכו'.

ונראה הַטַּעַם שֶׁנִּכְנַסָּה עִמּוֹ גֵּן עֵדֶן, לְפִי
 שְׂאֲמָרוּ בְּמִדְרָשׁ (פּרָקִי דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 פל"ב) בְּהָא דְאֶמְרָה רַבְּקָה לְיַעֲקֹב 'לָךְ נָא
 אֵל הַצֶּאֱן וְקַח לִי מִשֵּׁם שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים'
 וְגו', וְכִי שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים הִיָּה מְאָכְלוֹ שֶׁל
 יַצְחָק, אֲלֵא פֶּסַח הָיָה, הָאֶחָד הַקָּרִיב לְפֶסַח
 וְהָאֶחָד עֶשֶׂה מְטַעֲמִים, וּמְצִינֵי בְּמִדְרָשׁ רַבָּה
 פֶּרֶשֶׁת בֹּא (י"ט ה) בִּינּוֹן שְׁעֵשֶׂה מִשֵּׁה אֵת
 הַפֶּסַח גְּזֵר הַקַּב"ה לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם
 וְנוֹשְׁבוֹת בְּגֵן עֵדֶן, וּמִן הָרוּחוֹת שְׂבָגֵן עֵדֶן
 הִלְכוּ וְנִדְבְּקוּ בְּאוֹתוֹ הַפֶּסַח וְכו', לְכֵן נִכְנַסָּה
 עִם יַעֲקֹב רִיחַ גֵּן עֵדֶן שֶׁנִּדְבַּק בְּקָרְבַּן פֶּסַח
 שְׁעֵשֶׂה.

תורת חיים

רבי אברהם חיים טוור זצ"ל

בגדיו של יעקב אבינו היו מאירים

ונראה לְבָאָר, בְּהַקְדִּים אֵת דְּבָרֵי הַגַּמ' בְּכַרְכוֹת (י"ז), 'שְׁלוּשָׁה דְּבָרִים בְּקֶשׁ מִשֵּׁה מַלְפָּנֵי הַקַּב"ה וְנִתֵּן לוֹ וְכו', בְּקֶשׁ לְהוֹדִיעוֹ דְרָכָיו שֶׁל הַקַּב"ה, וְנִתֵּן לוֹ, שְׂנַאָמַר "הוֹדַעְנִי נָא אֵת דְרָכֶךָ" (שְׁמוֹת ל"ג, י"א). אָמַר לְפָנָיו, רַב־ש"ע, מִפְּנֵי מַה יֵּשׁ צְדִיק וְטוֹב לוֹ וְיֵשׁ צְדִיק וְרַע לוֹ, יֵשׁ רָשָׁע וְטוֹב לוֹ וְיֵשׁ רָשָׁע וְרַע לוֹ. אָמַר לוֹ, מִשֵּׁה, צְדִיק וְטוֹב לוֹ, צְדִיק בֵּן צְדִיק. צְדִיק וְרַע לוֹ, צְדִיק בֵּן רָשָׁע. רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, רָשָׁע בֵּן צְדִיק. רָשָׁע וְרַע לוֹ, רָשָׁע בֵּן רָשָׁע.

עוד יֵשׁ לְהַקְדִּים אֵת דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ (ב"ר י"ז, ט), 'מַעֲשֵׂה בְּחִסְדֵי אֶחָד שְׁהִיָּה נִשְׁוִי לְחִסְדֵיהּ אַחַת, וְלֹא הַעֲמִידוּ בְּנִים זֶה מִזֶּה, אָמְרוּ, אֵין אָנוּ מוֹעִילִים לְהַקַּב"ה כְּלוּם, עֲמַדוּ וְנִרְשׁוּ זֶה אֵת זֶה. הִלָּךְ זֶה וְנִשְׂא רָשָׁעָה אַחַת, וְעֲשֵׂתָה אוֹתוֹ רָשָׁע. הִלָּכָה זֹאת וְנִשְׂאָת לְרָשָׁע אֶחָד, וְעֲשֵׂתָה אוֹתוֹ צְדִיק. הָרִי שֶׁהִפֵּל מִן הָאֲשָׁה'.

והנה כְּשֶׁנִּשְׂא יַצְחָק אֵת רַבְּקָה רֵאֵה שְׁהִיא עֲקָרָה, וְחִשַּׁשׁ שְׁהִיא עֲקָרָה מְחַמַּת שְׁהִיא צְדִיקָה בַת רָשָׁע, וְיַצְדִּיק וְרַע לוֹ, צְדִיק בֵּן רָשָׁע, וְלָכֵן "וַיַּעֲתֵר יַצְחָק לֵה' לְנִכַח אֲשֵׁתוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא וַיַּעֲתֵר לוֹ ה'" (בראשית כ"ה, כ"א), כְּלוּמַר, אִף שֶׁנִּגְזְרָה הַגְּזֵרָה "לְנִכַח אֲשֵׁתוֹ", הִינּוּ שֶׁנִּגְזְרָה זֹאת בְּאֵה עַל רַבְּקָה מִשׁוּם שֶׁרַבְּקָה הִנָּה בַת רָשָׁע, וְהִפֵּל מִן הָאֲשָׁה, אִף עַל כֵּן שֶׁצֶן יַצְחָק כִּי מֵאֲחַר שְׁהוּא עֲצָמוֹ צְדִיק בֵּן צְדִיק הָרִי שְׂאֵין הוּא רֵאִוִי לְאוֹתָהּ רַעָה, וְע"כ נִאָמַר "וַיַּעֲתֵר לוֹ ה'".

ומעתה וְבָאָר, כִּי חִשַּׁשׁ יַצְחָק שְׂאֵם יֵשׂא יַעֲקֹב אֵת בְּנוֹת לְבָן הַרָשָׁע, עֶשׂוֹי לְהַדְבִּק הוּא בְּרַעַת צְדִיק בֵּן רָשָׁע, שְׁהִרִי 'הַכֵּל מִן הָאֲשָׁה', וְלָכֵן בְּרַכּוֹ כֵּאֵן יַצְחָק שְׁנִית, עַל מְנַת לְהַצִּילוֹ מִרַעָה זֹאת, כְּמוֹכָא בְּמִדְרָשׁ (שְׁכַל טוֹב) עַה"פ "וְכִרְךָ אֶתְךָ" בְּנִכְסִים, "וְכִרְךָ וְכִרְךָ" בְּכִנִּים, וְ"הִיָּיתָ לְקַהֵל עַמִּים", שְׁלוּשָׁה עַמִּים בְּקַהֵל אֶחָד, כְּהִנִּים לוֹיִם וַיִּשְׂרָאֵלִים. (בְּאִדְבוֹת 'מִכּוֹן חֲכָמִי סִפְרֵי נְחִיבוֹת)

וילד פדנה ארם אל לבו בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו (כ"ה ה)

ויאמר שאול

רבי שאול נחמיאט זצ"ל

נולד עשו לרבקה מפאת רשעת לבו ובתואל

אחי רַבְּקָה אֵם יַעֲקֹב וְעֶשׂוֹ. כְּתִב רַש"י ז"ל אֵינִי יוֹדֵעַ מַה מְלַמְדֵנוּ. וְאֶפְשָׁר רַמְזוּ בְּשִׁבִיל שְׁהִיא בַת רָשָׁע וְאַחוֹת רָשָׁע, זֶה גֵרַם שְׁהִיָּתָה רַבְּקָה הַצְּדִיקָה אֵם יַעֲקֹב

א) ויצא יצחק לשוב בשדה, ולכן אמר כריח שדה אשר ברכו ה', לפי שהיה מפיר ויודע אותו מקום.

מנחת פתים

רבי מאיר אריק זצ"ל

הריחו בגדיו של יעקב אבינו ריח גן עדן כדי שלא יכירו אביו

ועוד איכא הפרא לסומא בריחא וטעמא, כדאמרין בכתבות (ס) סומא מנא ידע בריחא וטעמא, ובזה פרשתי הא דכתוב יררח את ריח בגדיו ויברכהו, ופרש רש"י שנקנס עמו ריח מגן עדן, וקשה לאיזה צורך היה נס זה. ולהנזכר לעיל נראה, דיצחק עדין היה מספק אם יעקב הוא או עשו, על כן אמר גשה נא וישקה לי בני כדי שיפיר בריחא וטעמא, ועל כן עשה הקב"ה נס שהבגדים הריחו ריח מגן עדן, וריח זה הפיג ריח וטעם של גוף יעקב, על כן לא הפיר שהוא יעקב ויברכהו.

כריח איזה דבר בשם מיוחד, כמו וריח שלמתוך כריח לבנון (שה"ש ד יא), וריח אפף כתפוחים' (שם טו), אלא פיון שאותם בגדים היו של אדם הראשון, היה הריח שלהם מריח גן עדן שהיה בו אדם הראשון שקלטו ריח מעשבי גן עדן, כדאשכחן ברבא בר אבוה בפרק המקבל (ב"מ קיד:), ואותו ריח אין לו דבר דומה בעולם הזה, לכן אינו יכול לומר כריח בשם פלוני.

אלא אמר כריח שדה, דהינו השדה אשר קנה אברהם מעפרון, כדאיחא בזהר שהריח של אותו שדה הוא מגן עדן, לפי שבאותו שדה הוא מערת המכפלה, ומערת המכפלה הוא סמוך לפתח גן עדן כדאיחא בזהר, לכן נודף ריח גן עדן לשם בשדה.

לכן אמר כריח שדה, והינו משום שהיה יודע יצחק הריח של אותו שדה, כדאיחא בזהר שהלה יצחק שם באותו שדה וראה שם השכינה וריח טוב, ולכן התפלל שם ולא בביתו, כמו שכתוב (כד

לשדה ונלחם עם גמרוד והרגו ולקח אלו הלבושים ממנו, ובהם היה רגיל לצאת לצור ציד, וכאשר לבשם עשו לא היו נותנים ריח כלל, אף כשלבשם יעקב אז חזרה האבדה לבעליה והעלו ונתנו ריח טוב, לפי שיפיו של יעקב היה כפיו של אדם הראשון, שהיה גלגולו של אדם הראשון, ולכן באותה שעה שלבשם יעקב חזרו הבגדים לבעליהם והעלו ריח טוב] וענין זה הוא פנות יצחק, שאמר תחלה וירח את ריח בגדיו, לומר שעכשו שלבש אותם יעקב נתנו ריח, ועד עכשו לא היו נותנים ריח, לכן פתח ואמר ראה ריח בני, כלומר ראה שהריח הזה הוא ריח בני ולא ריח הבגדים, שהרי קדם שלבשם בני זה לא היו נותנים ריח, ועכשו שלבשם בני הם נותנים ריח, אם כן הריח הוא של בני לא של הבגדים.

כריח השדה אשר קנה אברהם מעפרון ובזה ניחא מה שכתוב כריח שדה אשר ברכו ה', דקשה שהיה לו לומר

מעשי צדיקים

לומז'א על סמך המלצתו של הרב, אבל עומד במרו, ממשיך בחברותו הפעילה, ומעורר מורת רוח גם בשיבתו החדשה, הוא עומד כאן בחוץ, אולי הרב מוכן לשוחח עמו, לשכנעו להפסיק ללכת לסניף התנועה.

החזון איש הזמינו להכנס, ואז פנה אליו במאור פנים ושאלו מה נשמע, איך התאקלם בישיבה, איזו מסכת לומדים, באיזו סוגיא אוהלים, בקש לשמע מחדושי ראש הישיבה ומה חדש הבחור בלמודו, קשר עמו שיחה מלבבת, והמריצו לבוא בשבוע הבא ולהשמיע מחדושי.

בני הבחור קרנו מאשר, כאשר נפרד מהחזון איש ופנה לשוב לישיבתו, נשאר הרב קובלסקי בבית מאקוב, ילדות היתה בו בהעזו לשאל, "למדנו רבנו, הבאתי הנה במטרה שהרב ישוחח עמו וישכנעו לנתק את קשריו עם תנועת הנער, לפני שנקנס הקדמתי וספרתי על כך לרב ובקשתיו שייחד את דבריו לנושא זה, הרב שוחח עמו ארכות, ולא הזכיר את תנועת הנער ולו במלה אחת."

תשובתו של החזון איש נחרטה בלבו לכל ימי חייו, "יש לו ספוק מחברותו בארגון זה, אי אפשר לקחת מהזולת את מה שיש לו בלי לתת לו

בוא נרד לשוחח עם החזון איש זצ"ל, באו לפני החזון איש, והרב קובלסקי שח לו את המאָרע.

החזון איש שוחח עם הבחור ולבסוף אמר לרב קובלסקי, "סע עמו לפתח תקוה אל הרב גורדון, שיבחנו אותו ויקבל אותו לישיבת לומז'א", בנוסף צידו החזון איש במכתב המלצה, והבחור התקבל לישיבת לומז'א.

אלא, שגם בפתח תקוה היה סניף של אותה תנועת נער, ולא עבר זמן רב עד שהבחור היה בו לרוח החיה וגם ישיבת לומז'א לא היתה מוכנה לסבל הנהגה זו, חרד הרב קובלסקי מפני הבאות, והפציר בבחור להתלוות אליו אל החזון איש.

נסיעה מפתח תקוה לבני ברק לא היתה מן הדברים הקלים באותם הימים, היו נוסעים עד לכביש ז'בוטינסקי, ואז עולים רגלי את כל רחוב רבי עקיבא, הגיעו לבית החזון איש, והרב קובלסקי אמר לבחור, "המתן רגע, אכנס ואראה האם הרב מוכן לקבלנו."

נכנס וספר את הספור, הבחור שהוצא מישיבת פונוביז' בגלל חברותו הפעילה בארגון נער זה, התקבל לישיבת

ויגדלו הפערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם יטב אהלים (כה נז)

שח לי הרב צבי קובלסקי זצ"ל, כאשר היה בחור צעיר בישיבת פונוביז', נכנס לישיבה בחור שהשתתף לתנועת נער שאינה הולכת בדרך התורה, הוא רצה לאחז בזה, וגם מזה לא להניח ידו, חפץ ללמד תורה בישיבה, וגם להמשיך להשתתף בפעילות של תנועת הנער.

אחר ששוחח עמו רבי אליהו דסלר זצ"ל המשגיח דישיבת פונוביז', ארכות וקצרות, וללא הועיל, הבחור לא שנה לא את דעותיו ולא את ארחותיו, ואף לא נסה להצניע בין חבריו, הוא החליט שאסור לישיבה להשלים עם הדבר.

קרא אליו המשגיח את הבחור והודיע, "אין לפסח על שתי הסעפים, עליך לבחור בין הישיבה לבין השתיכות לתנועת הנער, אין האור והחשך דרים כאחד", אמר הבחור, "אני בוחר להמשיך בדרך זו", השיב המשגיח, "אם כך, אין מקומך בישיבה."

הבחור סבר וקבל, ועזב את פתלי הישיבה, מששמע הרב קובלסקי שהיה אז בחור צעיר כבן שש עשרה ששלחו את הבחור מהישיבה, נגש אליו ואמר לו,

וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו (כו כז)

ראיתי לפרש מאמר חז"ל (בר"ר ס"ה) 'אמר רבן שמעון בן גמליאל כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמשש עשו את אביו, אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלכלכין, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות'.

לכאורה הדבר יפלא, אלא נראה לכאור כי עובדא שאדם עושה הוא בחינת בגד ולבוש לנשמתו, אם לטוב הרי הוא בגד נקי, ואם לביש הרי הוא בגד צואה, ועל פי זה יובן, כי רבן שמעון בן גמליאל תכליתו היה לבוא בכל פעם לשלמות יותר בדרך השי"ת.

לכן ברצותו שאביו ילמדו ויעמידו כראוי, הראה לו בכל עת בואו לפניו רק את המעשים הפחות ישרים, ולא את מעשיו הטובים, זה שאמר בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלכלכין.

לעמת זאת כשלא היה לפני אביו, השתדל בכל עזו לעשות מעשים טובים, וזה אשר אמר 'בשעה שהייתי יוצא לדרך, הייתי יוצא בבגדים נקיים', והגם שטוב עשה בזה לתכלית הנרצה גם לאביו, בכל זאת הייתה לאביו קצת חלישות דעת מהדבר בשעת מעשה.

אך עשו הרשע עשה בהפך, בבואו לפני אביו רמה אותו ותאר עצמו כצדיק בשאלו איך מעשרים את התבן ואת המלח, וכשיצא מלפניו עשה כל התועבות, והגם שבאמת לא טוב עשה בזה גם לאביו, בכל זאת לפי שעה גרם נחת רוח ותענוג לאביו, בסברו שבנו הולך בדרך תמים.

על פי זה אפשר לרמוז במאמר הכתוב 'וירח את ריח בגדיו', על פי דרשת רז"ל (סנהדרין לו.) 'אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו', כי על פי האמור גם כשעמד יעקב אבינו לפני אביו, הסתיר את מעשיו הטובים והראה רק את מעשיו הפחות טובים, כדי שיעמידו על אמתות דרך השי"ת.

לכן נאמר שעם כל זה 'וירח את ריח בוגדיו', כלומר העברות והבגידות שהראה לו, כי היו גם הם טובים מאד, כענין המובא על הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ

ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשוי בכרך (כו יט)

בערב ימיו צוה הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זיע"א על החסידים, שיכנסו אל בנו בכורו הרה"ק רבי שלום יוסף זיע"א, נכנס אל רבי שלום יוסף אחד החסידים, והזכיר כי יצאה גזרה חדשה ברוסיה נגד אחינו בני ישראל, שחייבים לקצר את הבגדים והפאות, אותה עת עמד בחדר חסיד אחר, וטען כנגדו שהגזרה לא כל כך רעה.

ענה לו רבי שלום יוסף, "אל תגידו כן, ואני אסביר לכם על פי התורה ועל פי טבע העולם, על פי תורה אנו מוצאים שבעת שיעקב נכנס להתברך מפי יצחק אבינו, הוא אמר 'אנכי עשוי בכרך'.

לכאורה תמוה, כיצד יתכן שיעקב בחיר האבות יצא מפיו דבר לא נכון, הגם שרש"י הקדוש מתרץ זאת, אלא אפשר לומר כי מאחר והוא לבש את מעילו של נמרוד, הדבר לא נקרא שקר.

וגם על פי הטבע, בנהג שבעולם, אדם המתהלך בבגדים קצרים ועם פאות קצרות, מתבייש ללכת למקוה ומתבייש ללמד דף זהר, מה שאין כן אדם שהולך עם בגדים ארוכים ועם פאות ארוכות. (רספי מודט)

הקל קול יעקב (כו כב)

מטעמים הכמוסים עמו, רגיל היה הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זיע"א להתענין ולשאל אחר מוצא פי הצאר ניקולאי, פעם שאל מה אומר הצאר ניקולאי, וענו לו שהוא מתפאר כי עדין לא נברא החץ, ה"קויל" בלע"ז, שיפגע בו.

שתק הרבי מרוז'ין קמעה, אחר ענה ואמר כי החץ, ה"קויל" כבר נברא, הלא הוא בני הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זיע"א, עליו נאמר 'הקל קול יעקב', ואכן בימי בנו רבי אברהם יעקב, ירה הצאר ניקולאי בעצמו למות בעצומו של פורים שנת תרט"ו.

כשהגיע מברק לחצר הקדש בסאדיגורא לפני קריאת המגלה, ובו הידיעה על מותו של הצאר ניקולאי, נענה הרבי מסאדיגורא ואמר, "כדאי היה כל התהוות ענין חדוש הטלגרף בעולם, רק בשביל לדעת על מיתת צורך היהודים קדם קריאת המגלה". (אבן ישראל)

תמונה, יש לנו מה להציע, תורת חיים היקרה לאיו ערף, נחמדה מזהב ומפז רב ומתוקה מדבש.

בחור זה עדין לא זכה להגיע אל הטעם, הסברתי לו פנים והזמנתיו לשבוע הבא, הוא ישתדל לחדש חדושים ולהעמיק בסברא, אדבר עמו בלמוד, יטעם טעמה של תורה, וכשיאורו עיניו בתורה, יברח החשך מאליו'.

שבועים לאחר מכן נפטר החזון איש, אבל הבחור כבר מצא את האור והחל ללמד בחשק רב, הפעילות באותה תנועת נער נשכחה מלבו, וכיום הוא אחד ממציגי תלמידי החכמים בבני ברק. (אנא עבדא)

ויהי כי זמן יצחק ותכהין עיניו מראת (כו א)

במדבר (בראשית רבה), מראות ברעתו של רשע.

באר הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זיע"א, על פי הכתוב (ויטעיה לג טו) 'ועצם עיניו מראות ברע', כי בכל עת שמזדמן לאדם דבר רע לנגד עיניו, מביעי ליה למינס נפשיה ולהעצים את עיניו מראות ברע כמבאר בגמרא (בבא בתרא נז:).

אמנם מי שקדש את עיניו, אזי כשמזדמן דבר רע לנגד עיניו מעצמן נעצמות מלראות ברע, ומי שקדש את עיניו ביותר, אפלו אם עיניו פתוחות אינו רואה את הרע שכנגד עיניו, כי יען שפבר קדש את עיניו ביותר, כשמזדמן דבר רע לנגד עיניו עיניו פהות מראות ברע.

בדרך שמספרים על הרה"ק המאור עינים זיע"א, שבביל שבת קדש הדלק בחדרו נר בעברה על ידי נכרי, וכשנכנס אל החדר לא ראה מאומה והלך כעור הממשש באפלה עד שהכה את ראשו בכתל, והיגו כאמור, כי אור שהדלק בעברה, לגביו לא היה אור כלל, וכן הוא בכל רמ"ח איברים כשמקדש אותם.

זה 'ויהי כי זמן יצחק', שפבר קדש את עיניו וכל רמ"ח אבריו ביותר עד שהיצר הרע פסק ממנו לגמרי כמובא לעיל, אזי לא היה צריך עוד להעצים את עיניו מראות ברע, אלא כשהגיע דבר רע לנגד עיניו, אפלו היו עיניו פתוחות ומאירות כשמש, ותכהין עיניו מראת', ברעתו של רשע. (דברי ישראל)

לו מתחתיו". (ספר התולדות אדמו"ר הזקן)

הן גביר שמתינו לך (כו לו)

תקופה קושה של דחק פרנסה עברה על הקהלה בימי הרה"ק **רבי ישראל אביחצירא** זיע"א, **הבבא סאלי**, הוא ראה לנכון להקים להם עוזר ותומך, ושלח אחר אחד מנכבדי העיר בשם ר' אליהו, שמעמדו הפספי היה בינוני.

כאשר הגיע ר' אליהו לבית הרב, גלגל אתו שיחה בענין הצער שעובר על הקהלה ורמז לו לתמוך באחרים בממונו, אך האיש השיב בצער, "אדוני יודע שמצבי הכספי אינו מאפשר לי לתמוך במשפחות רבות".

"יודע אני", ענה הבבא סאלי, "אך מתוך אמון שיש לי בך אני ממנה אותך להיות שליח לדבר מצוה, ראה אני גותן בידך מטבע זהב זה, ועמו תהיה לך הצלחה, אבל רצוני שתזכר שהצלחתך תהא תלויה במדת עזרתך לבני העיר.

אסור לך שהעשר יעביר אותך על דעת קונך, תמשיך לדקדק במצות בקלה כבחמורה, אם תלך בדרך זו, תצליח ותהיה לעזר לכל הקהלה, אבל תזהר לך כי אם תסטה מן הדרך, יש בכחי לקחת את העשר בחזרה".

הבטיח ר' אליהו שיתנהג כתנאי הרב, וכי כל אשר יאמר לו יעשה עד יומו האחרון, קבל את המטבע מזוהב, ומאותו היום היה עשיר הולך וגדל כשהוא מרבה גם במעשי הצדקה, לימים הצרך לעבר לעיר גדולה לרגל גדל מסחרו ולהגדיל בכך את צדקותיו ומעשי החסד, והוא הלך אל הרב לבקש עצתו ורשותו.

הבבא סאלי נפרד ממנו, אחר ששב והזהירו שלא ישנה מהליכותיו הישרות. בימים הראשונים המשיך בדרך, אך ברבות הימים התחיל להנתק אט אט ממדותיו הטובות, יום אחד עמד לפניו משמשו של הרב, ובקש ממנו שיתלנה אליו לבית הרב.

אליהו הבין את פשר ההזמנה הדחופה, וכאשר נכנס לבית הרב, התבקש להחזיר את המטבע שמסר בידו. הוא פרץ בבכי ובקש שתנתן לו הזדמנות נוספת לתקן דרכיו, רבי ישראל התמלא רחמים עליו אחר שקבל את הבטחתו שמכאן והלאה ייטיב דרכו כבראשונה, והוא המשיך בעשרו. (תשועת צדיקים)

כשראו המשכילים את הצלחתו במעשיו, שלחוהו לקבל המלצה מהרה"ק **רבי שניאור זלמן מליאדי** זיע"א בעל החסידים. בהכנסו לחדר הרבי נפל עליו פחד ממבטו החודר, אך התעשת וספר, "מלמד דרדקי מזאמוט הנני, ומבקש אני מכתב המלצה כי טוב ללמד תנ"ך עם כללי הדקדוק, כפי שרואים בסדורו של הרבי שהקפיד על כללי הדקדוק".

נשען הרבי על זרועותיו, אחר הגביה את ראשו פקח את עיניו ואמר, "נכון הדבר שהתפלה צריכה להאמר בדרדוק, אך למוד דקדוק צריך זהירות יתרה, במתיבתא דרקייעא ישנם היכלות מיוחדים לכל למוד ולמוד, באותו למוד שאדם עוסק ביום, לאותו היכל עולה נשמתו בלילה.

בין היכל חכמת הדקדוק והיכל תורת הלשון ישנו היכל מגלי פנים בתורה שלא כהלכה, ופעמים תועה הנשמה ונכנסת להיכל מגלי פנים שלא כהלכה, לכן צריכים להזהר בלמוד דקדוק ולשון.

כשגמר את דבריו נשען שוב על זרועותיו, אחר שאל, "כיצד אתה מפרש לתלמידים את הפסוק ויחיד יצחק חרדה גדלה, ענה שמעון שהוא מפרש כפרוש הראשון של רש"י, ומדוע, הקשה הרבי, איך מפרש כפרוש רש"י בשם המדרש, שראה גיהנום פתוחה תחתיו.

"דעתי", השיב שמעון, "שאינו ליגע את מחות התינוקות בדברי אנדה, מה גם בדברים מפחידים גיהנום, ועוד יותר במה שלא יוכל התינוק לציר, שהגהנום הגדול נכנס בחדרו של יצחק", ומנין לו למדרש, הוסיף הרבי לשאל, שראה את הגיהנום.

שתק שמעון והרהר, הכי מאמר ראשון הוא במאמרי הבאי של המדרש, עפרא לפומיהו, אז פתח הרבי ואמר, בשעה שעשו אמר לאביו אני בנך בכרך עשו, שקר דבר, כי הלא כבר מכר את הבכורה, לכן ויחיד יצחק חרדה גדלה, על השקר, וזהו שראה גיהנום, שהרי לשקרן גיהנום פתוחה לו.

כשכלה לדבר שוב נשען, אחר לקח אחד משני הגרות שעמדו על השלחן והגביה את הגר, הביט בפני המשכיל ואמר, "וילנאי המציג עצמו כתושב זאמוט, המעביר בנים למלך ההשכלה במסוה של מלמד, הרי גיהנום פתוחה

זיע"א שנגש אל הנהר אחר שחזר הרה"ק **רבי יעקב יצחק מלובלין** זיע"א מתשליך, באמרו שהולך לחטף את העברות שהשליך הרבי, להחזיקם לעצמו למצות גדולות.

וכפי המספר על הרה"ק **רבי אלימלך מליז'ענסק** זיע"א, שבכה והתמרמר מאד על חטא שעשה, שאל אחד מתלמידיו הקדושים במה חטא הרבי, והוא ספר כי אחר 'הודו' קדם 'ברוך שאמר' נכשל והפסיק ודבר.

המעשה היה כי שמע אז קול צעקה, אחר שבאו להזכיר פניו אודות חולה מסכנת והמשמש לא הניחם להכנס אל הרבי, ביצעו כי מתפלל אז, והרבי עצמו פתח את הדלת ושאל את שם החולה, שאלו התלמיד, הלא היה זה טרם 'ברוך שאמר', ורבי אלימלך השיב כי לפי גסח אשכנז הוא אחר 'ברוך שאמר', ואסור להפסיק. (ישרש יעקב על שמע שלמה)

ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ויתן לך האלקים (כו כז - כח)

ביום חפתו של הרה"ק **רבי ישראל מרוזין** זיע"א עם בתו של **רבי משה ראש ישיבת ברדיטשוב** זצ"ל, נכנס החתן להתברך אצל רבה של ברדיטשוב הרה"ק **רבי לוי יצחק מברדיטשוב** זיע"א בעל הקדושת לוי, והוא פתח ואמר, "הבט נא רבוננו של עולם וראה, האם יש לך עוד חתנים לירך כאלו", ומתוך כך ברכו.

לימים כשספר זאת הרה"ק **רבי שמעון שלום מאמשינוב** זיע"א, הוא הוסיף ואמר, "כבר מצינו כן כאשר ברח יצחק את יעקב, תחלה אמר 'ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ולאחר מכן ויתן לך אלקים' וגו', בו המוסיף על ענין ראשון, כי הברכה כבר התחילה לפני כן. (ימות עולם עמוד קמא)

ויחיד יצחק חרדה גדלה (כו לג)

ברש"י, ויחיד, כתרוממו ותנה לשון תמיהה, ומדרשו, ראה גיהנום פתוחה מתחתיו.

איט מלמד ובקי נפלא בתנ"ך היה בוילנא, שהיה ממנה על מלמדי התנ"ך בעיר, האיט שמעון שמו התעטף באיצטלא של ירא שמים, ואיש לא שער שהנו משכיל ערמומי שעובד לצוד נפשות תחת כנפי ההשכלה.

פרשת תולדות

נמים הפנים לפנים

עדר הפרות החולבות של ר' זרח הכפרי היה מקור פרנסתו. בחצר המרווחת הסמוכה לביתו שבפאתי הכפר השקט הקים ר' זרח כמין רפת קטנה שבה שוכנו פרותיו, ומשם היו הפרות יוצאות מדי יום לרעות בדשאים המוריקים שמחוץ לכפר.

הפרות היו מניבות חלב רב שזכה לביקוש גדול. גם יהודים העדיפו את החלב של ר' זרח, בשל היותו 'חלב ישראל' טרי וטוב, וגם גויים, להבדיל, היו מחבבים את חלב זה בשל טעמו האיכותי והידיעה כי ר' זרח לא עירב בזה חלב של בעלי חיים אחרים.

איש חרוץ היה ר' זרח והוא לא הסתפק במכירת חלב גרידא. ידע ר' זרח היטב כי את הכסף הגדול לא עושים ממכירת חלב, שאחוזי הרווח עליו יחסית מועטים. עליו לגדול ולהתרחב, ולא להסתפק במועט. עליו להפוך את תוצרת החלב למגוון עשיר של מוצרי חלב שהביקוש אליהם גדול וההיצע קטן, ושחרי מוצרים אלו מוכנים לשלם עליהם במיטב כספם.

מפה לאוזן נודע לו על כפרי זקן המתגורר באחד הכפרים הסמוכים, שבידו מתכונים טובים לשלל רב של מוצרי חלב משובחים, כאלו שעברו אצלו במסורת המשפחתית מדור לדור. יודעי דבר סיפרו לו, כי זכורים הם שהמוצרים שיצאו מתחת ידי האמונות היו טעימים להפליא, אלא שהוא כבר חדל לעסוק במלאכה זו מזה זמן רב.

אותו כפרי זקן, כאבותיו, היה מפליא להכין מיני גבינות טובות, חמאה משובחת ויוגורטים מתוקים, אלא שבשנים האחרונות, מחמת גילו המתקדם, כבר לא יכול היה להמשיך ולעשות זאת. בנים לא היו לאותו כפרי שימשיכו את מורשתו, וכשלעצמו די היה לו בכסף שאסף במשך שנות עבודתו הרבות כדי להתפרנס כל צרכו.

ביום מהימים, בשעות של לפני הצהריים, הגיע ר' זרח לביתו של אותו כפרי זקן, ובידו מנחה שלוחה: קנקן חלב טרי שנחלב בשעות הבוקר של אותו יום וסלסלה של לחמים ומאפים שאותם הכינה אשתו. לאחר שיחת הכרות קצרה בה הציג ר' זרח את עצמו כחלבן מהכפר הסמוך, התפתחה ביניהם שיחת ידידים על המקצוע האהוב עליהם, עד שבסופו של דבר שטח ר' זרח את מבוקשו בפני הכפרי הזקן.

הלא בידך מצויים מתכונים משובחים לשלל תוצרי חלב, כאלו שאבותיך מדורי דורות העבירו במסורת דור אחרי דור. בוודאי לא תרצה שכל אלו יישכחו ברבות הימים וילכו לאיבוד בתהום הנשיה. הגיע הרגע הנכון שתעבייר את הידע שלך הלאה, ותלמד אותי את רזי המקצוע וסודותיו המיוחדים, וכך העולם ימשיך להנות מהידע המופלא של משפחתך.

דבריו היוצאים מהלב של ר' זרח נכנסו אל לבו של הכפרי הזקן ולאחר ששקע בהרהורים עמוקים נענה ואמר לו בהחלטיות: מוכן ומזומן אני לכך. מפעם לפעם תגיע לביתי ואלמד אותך דבר אחר דבר. אגלה לך את הסודות המשפחתיים, אתן לך את העצות והפטנטים שרק אנחנו ידענו, וכך תוכל להמשיך את המסורת ולהכין מוצרים מדהימים.

תלמיד טוב היה ר' זרח והלך מחיל אל חיל. השלב הראשון היה הכנת חמאה משובחת. ר' זרח, נאמן לכללי ההכנה של הזקן, לקח את אחד מדליי החלב הטרי, הניחו בפינת המטבח והמתין בסבלנות עד שהשמנת תעלה ותצטבר בשכבה עבה מעל החלב. את השכבה הזו אסף ר' זרח והניחה בתוך כד מיוחד. כשהכד התמלא בשמנת סמיכה, החל ר' זרח לחבוץ בו, לנענע את הכד בתנועות קצובות עד שהשמנת החלה להתגבש לחמאה. השלב האחרון היה לאסוף את החמאה למעין כיכרות קטנים, להוסיף מעט מלח גס, ולעטפם בניירות, מוכנים לשייווק.

בהמשך למד ר' זרח גם להכין גבינה מיוחדת. הוא היה מחמם את החלב בצורה איטית עד שהחלב הפך לגבינה, ממנה היה מגיר את הנוזלים. עם הזמן גילה ר' זרח גם את המיומנות להכין גבינות קשות או רכות, בטעמים משובחים. לצידם היה ר' זרח מפליא לעשות בהכנת מיני יוגורטים שהיו מומתקים בדבש ומתובלים באוכמניות ובפירות יער טריים שילדיו היו אוספים ביערות.

ההתפתחות המואצת של ר' זרח בענף החלב הביאה אותו להחלטה מתבקשת: הרחבת גבולות הקליינטורה. אם עד כה היה ר' זרח מוכר את התוצרת שלו לאנשי הכפר שהיו מתדפקים על דלתותיו ומבקשים לרכוש ממנה, כך גם היה ר' זרח מוכר בכפרים הסמוכים לכפרו, הרי שעתה הבין ר' זרח שיש ביכולתו להגיע עם התוצרת ששמה הלך לפניו גם אל העיר 'צאשניק' הגדולה ולהרוויח כהוגן.

למרות המרחק היחסי שיש בין הכפר לצאשניק, מרחק של ק"מ רבים, עדיין המחירים שניתן לקבל בעיר הגדולה על הסחורה, הצדיקו את הטרחה של הנסיעה וההיטלטלות בדרכים. מזג האוויר של אותם הימים היה קריר וסגרירי, כך שלא היה כל חשש שמא הסחורה הרבה תחמיץ ותתלקקל.

בעיר 'צאשניק' התקיים יום שוק גדול בימים שני ורביעי. ר' זרח נערך בהתאם ועם בוקר של יום רביעי יצא לדרכו מהכפר לצאשניק, כשהעגלה עמוסה בקנקני חלב, צלוחיות גבינה, פיסות חמאה, וכוסות של יוגורט בטעמים שונים. דעתו של ר' זרח טובה הייתה עליו והוא ניגן לעצמו שיר יהודי עתיק שעוד שמע מאביו.

הנסיעה עברה בנעימים, ותיכף עם הגיע ר' זרח לרחבה הגדולה של צאשניק, שם התקיים

השוק, פתח שולחן ארוך שאותו הביא בעגלה, ופרס עליו מפה כחולה משובצת נאה, ועליה סידר את מיטב התוצרת. אכן עד מהרה הגיעו ובאו קונים רבים שכבר שמעו על הסחורה הטובה של ר' זרח וקנו ככל אשר אותה נפשם.

בין הבאים היה יהודי אחד שאסף אל תוך שק שהביא עימו את השופרא שבשופרא מתוצרתו של ר' זרח. כל הסוגים והמינים מצאו חן בעיניו והוא העמיס בזה אחר זה אל תוך השק גם מהחלב, גם מהגבינה, גם מהחמאה, וגם מהיוגורטים. הוא לא הסתפק בדבר אחד מכל סוג, אלא העמיס שנים או שלשה ממגוון המינים.

סיים האיש את מלאכת האיסוף והתחיל ללכת לדרכו מבלי לשלם כלום. ר' זרח שעמד והתבונן באיש בשעה שאסף את המוצרים, בעודו מהרהר לעצמו על ה'פדיון' הטוב שהוא עתיד לקבל מקונה זה, התפלא מאוד, ויקרא אליו בקול: אדוני, אולי שכחת, אך עדיין לא שילמת כלום על הסחורה שלקחת.

הסתובב אליו האיש בפנים זעופות ואמר לו: אין דרכי לשלם על הסחורה שאני לוקח! אין לי משהו נגדך, ובכלל, איני מכירך, אולם זה דרכי מאז שלוקח אנכי ככל אשר תאוה נפשי, מבלי לשלם אפילו פרוטה אחת.

צעק עליו ר' זרח במר נפשו: הלא זו היא פרנסתי, ואם לא תשלם לי על הסחורה - אסבול חרפת רעב, לא רק שגם לי וגם למשפחתי לא יהיה מה לאכול - הרי שגם לפרות שלי לא יהיה אוכל. משראה ר' זרח כי האיש מתעלם וממשיך ללכת, אחזו בכנף בגדו ואמר: לא אתן לך לזוז מכאן עד שתשלם לי על הסחורה או שתחזיר לי אותה.

אמר לו האיש: הכל זה בגלל שאינך מכירני! דע לך ששמי הוא "געציל גרונמ'ס", וכל העיר צאשניק יודעת שאיני משלם כלום על הסחורות שאני לוקח. אם תעזוב אותי - מה טוב. ואם לא תעזוב אותי - מרה תהי אחריתך, ואדאג לך שתתחרט על הרגע בו החצפת את פניך אלי.

ראה ר' זרח כי אין תכלית בויכוחיו עם אותו געציל גרונמ'ס, מה גם שבזמן הזה הוא מפסיד לקוחות שמתעניינים על הסחורה שהביא, והחליט כי לאחר שיסיים למכור את הסחורה יראה כדת מה לעשות. לשמחתו הרבה, המכירות עלו יפה, אנשים רבים הגיעו לרכוש את הסחורה, ושבשעה שראה כי הסחורה אזלה, פנה ושאל היכן הוא ביתו של הרב המקומי.

באותם הימים ממש עלה בנו של החמדת שלמה על כסא הרבנות של העיר צאשניק והוא עדיין לא הכיר את געציל גרונמ'ס ואת רוע מעלליו. אילו היה מתגורר בעיר זמן מה, בוודאי כבר היה מכיר את האיש רע המעללים שאין כוחו אלא בפיו: מלשין הוא לשלטונות בכל דבר,

געציל המלשין הרשע המבקש לגרור את הרב אל מחוץ לעיר, ולהתנמק בו על מעשיו. אך למרות שהם הסבו את תשומת לבו של הרב לכך, סירב הרב לשמוע לכך ואמר למבקש כי אכן מחר הוא יסע אל הכפר וישמש אצלו כמוהל.

ויהי בבוקר, לאחר תפילת שחרית, יצא הרב מביתו ועלה על עגלה שהסיעה אותו אל עבר הכפר. אך יצאו יצאו מתחומי העיר והנה רואים הם מרחוק שלשה סוסים דוהרים לעברם, על אחד מהם היה רכוב געציל, ויחד עימו רכבו עוד שני גברתנים בני בליעל, מחבריו הטובים של געציל.

הרב ראה את געציל וחבריו דוהרים מולו ושקע בהרהורים. להפתעת כולם, כשגעציל התקרב לעגלה, היו דבריו מתוקים מדבש ונופת צופים: רב נכבד ויקר, אל תחשדני שבדעתי להרע לך, ואדרבה מבקש אני להיפגש עמך וליישב את ההדורים. עוד הוסיף געציל ואמר: אין לכם מה לנסוע לכפר, כי אין שם כל תינוק הנצרך לברית מילה, ואך טעות היא שנפלה כאן.

הרב המשיך בשתיקתו, רק זו בלבד הוא שהורה לעגלון להסתובב ולחזור לצאשניק. כבר באותו הלילה הגיע געציל אל ביתו של הרב וביקש ממנו להורות לו דרך תשובה, ואכן הרב נתן לו הוראות והכוונות כיצד עליו לפייס את כל אותם האנשים בהם פגע והזיק, ועוד כהנה וכהנה בדרכי התשובה השלמה.

מראו בני העיר צאשניק את השינוי העצום שחל בגעציל, היו כאלה שהעזו ושאלו את הרב: ילמדנו רבינו, כיצד הצלחתם לשנות את האיש הזה מהקצה אל הקצה, ולהעלותו מדיוטא תחתונה אל איגרא רמה, וממלשין מתועב להפכו לאיש ירא ושלם.

ניאות הרב והסביר להם: כשהתבוננתי בפניו המגושמות של געציל ראיתי שלא עצבו אדם מעולם. מעודו לא גער בו אדן ולא מיחה במעשיו, ולכן עשה ככל אשר ליבו היה חפץ. דווקא אותה מכת לחי שנתתי לו היא זו ששברה גאון עוזו, והחלישה את חוצפתו והעזתו.

כשבא לקראתנו מבקש נקמה, נפל בדעתי מקרא שכתוב בפרשת תולדות, כשרבקה אמרה ליעקב בנה (בראשית כז מג-מה): **אֵעֲתָה בְּנֵי שְׂמֵעַ בְּקִלִּי וְקוֹם בְּרַח לְךָ אֶל לְבָן אַחֵי חַרְנָה. וְיִשְׁבְּתָ עִמּוֹ יָמִים אָחָדִים עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב חֶמַת אַחֵיךָ. עַד שׁוּב אַף אַחֵיךָ מִפְּנֵי וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁלַחְתִּי וְלִקְחָתִיר מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁכַּל גַּם שְׂנִיכֶם יוֹם אָחָד.**

והנה לשון הפסוק אינו מובן, שלכאורה היה לה לומר 'עד שוב אף אחיך ממנו', דהיינו מעשו, ולא 'ממך', שנראה שהכוונה היא על יעקב. אלא רבקה גילתה ליעקב, שכאשר עשו שונא ליעקב, הרי שכמים הפנים לפנים גם עשו שונא ליעקב, ואם מיעקב תעבור השנאה, ואדרבה, יתעורר באהבה לאחיו, הרי שגם בלב עשו תתעורר האהבה ליעקב.

והוא הדבר אשר עשיתי, שבאותה שעה עוררתי בעצמי אהבה עצומה אליו, ועל ידי כך נתעורר גם בליבו אהבה עצומה אלי, ולכן, לא היה ביכולתו להרע לי, ועוד יותר מכך, שאהבה זו שהאמנתי בו היא זו שעוררה את ליבו לחזור בתשובה שלימה (דשימות דברים ח"ב).

שלא יכעס ויקפיד עליו, לפי שאין הוא אלא כמצווה ועומד מהרב החדש, שאינו בקי דיו בטיבם של אנשי עירו, להזמינו לדין תורה. אין הוא אלא שליח ולא יותר, ועליו לעשות את עבודתו כל עוד שאין רצונו שיפטרנה מעבודה זו.

למזלו של השמש היה געציל גרונמ'ס משועשע מאוד מכל הסיטואציה. לאחר שמילא פיו שחוק על הרב החדש שעוד יטעימו בנחת זרועו, אמר געציל לשמש: איני כועס עליך, אם אכן תחזור ותאמר לרב שכדאי לו להכיר את מנהגי העיר, והמנהג כאן הוא שעם געציל גרונמ'ס אין מתחילים בדין, ובשל כך מוטב לו שישכח מעניין זה, כיון שאין בדעתי להגיע אצלו.

השמש ששב לביתו של הרב נרתע מלומר את כל דברי הבלע של געציל גרונמ'ס. זו בלבד הוא שאמר לרב: געציל הודיע בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים שמסרב הוא להגיע לדין תורה. אך הרב לא התפעל מחוצפתו של המלשין, ואמר לשמש: שוב אל האיש והזהר אותו כי סירובו לבוא הוא כאדם המשחק באש, ורע ומר יהיה חלקו אם לא יגיע תיכף ומיד.

השמש ניסה לחמוק מציוויו של הרב, מפחדו מנקמתו של המלשין, אלא שהרב התרה בו לבל יהין להמרות פיו. רועד ומפחד הגיע השמש לגעציל והודיע לו שהרב מזהירו להגיע לדין תורה. גם הפעם הייתה תגובתו של המלשין זהה: אמור לרב שהוא אינו מכיר אותי עדיין, ומוטב יהיה לו אם אכן לא יכיר אותי ואת נחת זרועי...

כשמוע הרב את תגובת געציל, אמר לכפרי כי לעת עתה הוא ידאג לאסוף עבורו מנדיבי עם את הכסף שהפסיד בשל גנב זה, ועוד יבוא היום והוא ימצא איתו את הדין.

בשבת קודש ביקש געציל גרונמ'ס ללמד את הרב לקח. העליה הקבועה של הרב הייתה עליית שלישי, ואילו את העלייה הבאה בחשיבותה, עליית שישי, היה געציל תובע בפה שייתנו לו אותה. בזו השבוע, הודיע געציל לגבאי בית הכנסת כי הוא תובע לעצמו את עליית שלישי, זו שעד כה הייתה של הרב, ושמצידו ייתן את עליית שישי לרב...

אין לדעת מהיכן היו לו לגבאי את תעצומות הנפש לעשות את עצמו כאילו אין הוא שומע את הודעה נחרצת זו של געציל. כשהגיעה עליית שלישי, הוא הזמין כהרגלו את הרב החדש, ואילו לעליית שישי הוא הזמין את געציל כהרגלו. עוד געציל עושה את דרכו אל בימת הקריאה, כשפניו אדומות כדם בכעסו על הגבאי שהמרה את פיו, ניגש הרב החדש אל געציל, נתן לו סטירת לחי אחת ושתיים, תפסו בכנף בגדו והשליך אותו אל מחוץ לבית הכנסת.

כשעה או שעתיים אחרי צאת השבת הופיע יהודי לא מוכר בביתו של הרב. הוא זיהה את עצמו כיהודי המתגורר באחד הכפרים הסמוכים לעיר צאשניק, ואשתו ילדה בן זכר. מחר, יום ראשון בשבת, הוא יום השמיני ללידתו, והיות והרב הוא מוהל מומחה מבקש הוא להזמינו להכניס את בנו בביתו של אברהם אבינו.

היו מאנשי העיר שהיו עם הרב באותה שעה והם חשדו כי מדובר הוא בתרגיל עוקץ של

בין אמת ובין שקר, ואינו בוחל במאומה בכדי להשיג את מטרתו האפילו. קשריו עם אנשי המשטרה מחד גיסא וקשריו עם אנשי הבליעל בעיר מאידך גיסא, הקנו לו מעמד בו יכול היה לפגוע ולהזיק ככל העולה על רוחו השפילה.

מנהג קלוקל עשה האיש לעצמו: לקנות לעצמו ככל שהיה רואה וחושק ב'קנין משיכה' בלי לשלם כלום. עובר היה ליד החנויות, מוצא גלוסקה נאה או רואה בגד יפה, מושיט ידו ונוטלו לעצמו. מהלך היה בין דוכני השוק ואוסף מכל הבא ליד: פירות טריים וירקות השדה, תבניות ביצי תרנגולת, דגים שזה עתה ניצודו, וכיוצא בזה.

תחילה היו המוכרים נזעקים על גזלה זו לאור היום, אלא שלפתע הבחינו המוכרים שכל מי שמעז לעכב את האיש מגניבותו וגזלותיו מזמין לעצמו, כבר באותו היום, ביקורת משטרתית שתבחן לו את ספרי החשבונות או תבדוק את מצב הניקיון בחנות. כל ביקור שכזה היה מסתיים בקנס כספי כבד. המסר היה ברור: עדיף לכם לשתוק ולא לומר כלום לגעציל גרונמ'ס, מאשר לשלם סכומי כסף גדולים כקנסות שיטולו עליכם.

עם הזמן התרגלו אנשי צאשניק לצרה צרורה זו, והחשיבו את גניבותיו של געציל גרונמ'ס כאילו הם חלק מההוצאות השוטפות של העסק. כפי שעל אדם להאכיל את סוסיו, והסוס אינו משלם על כך, כך יש להאכיל את געציל גרונמ'ס למרות שהוא אינו משלם על כך. בדיוק כפי שלכל סחורה יש בלאי ופחת טבעי, כך גניבות אלו אין כל דרך להתמודד מולם.

ר' זרח עמד בפני רבה של צאשניק וסיפר לו את כל אשר קרה עם חדל אישים זה. נבהל הרב מאוד לשמע מעשה עוולה שכזה שאירע בעירו, הזמין אליו מיד את שמש בית הדין, והורה לו: לך במהירות אל איש זה ששמו געציל גרונמ'ס ואמור לו שרב העיר מזמין אותו להגיע תיכף ומיד לדין תורה.

השמש, שבשונה מהרב, הכיר את געציל גרונמ'ס, החל לרעוד בכל גופו. יודע היה שאין כל מעצור לגעציל גרונמ'ס מלבצע ככל אשר זמם. ואם הוא יזמין אותו לדין תורה, אין לדבר על מה שהוא ינקום ברב, אלא שהוא גם יוסיף וינקום בשמש על אותה שליחות שהעביר אליו.

ניסה השמש לדחות את הצרה לשעה מאוחרת יותר, ואמר לרב: הלוא הרב עתיד לפנות עתה לבית המדרש, לתפילות מנחה וערבית, וגם יש לרב שיעור תורה ביניהם. נלך קודם לבית המדרש, ולאחר מכן נפנה לעסוק בעניין זה.

סבור היה השמש לפי תומו כי אדהכי והכי ישכח עניין זה והוא יהיה פטור מצרה זו של הזמנת המלשין לדין תורה, אלא שרב העיר החדש היה ברור בעצמו עד לאחת. הוא אכן הסכים שמקודם עליהם ללכת לבית המדרש, אולם מיד לאחר תפילת ערבית הוא חזר ופנה לשמש באומרו לו: עלי מוטלת החובה להציל עשוק מיד עושקו! לך תיכף וקרא לכאן את אותו מנוול בשם געציל גרונמ'ס, כדי שיתן את הדין על מעשיו הגרועים. לשמש לא נותרה ברירה והוא עשה את דרכו אל ביתו של געציל גרונמ'ס. עם בואו החל השמש להצטדק ולפייס את המלשין בדברי בקשה ותחנונים

מילין יקירין ויהודשים נפלאים מהקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהעזרא שליט"א

מִי־הָרֵא חֲזוֹן־פֶּא

חֲדָתָא דְאֹרֵייתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

'יתן ויחזור ויתן' - שנזכה לדביקות שיש במתנה המתחדשת

פתוחים להריק שפע טובה וברכה, ואמר 'יתן לך' - 'יתן ויחזור ויתן', שנהיה דבוקים בנותן שזה עיקר הברכה, כדבר האמור בליקוטי מהרי"ל (פר' תולדות ד"ה והיה): אך דבאמת אם היה נותן לו כל הצטרפות בפעם אחת היה יכול לשכוח טובות הבורא, כענין שנאמר (דברים לב טו) 'וישמן ישרון ויבעט', וזה מהטובות הבורא - שיצטרך תמיד לשאול מאתו יתברך. וזה 'יתן לך האלקים', היינו שמה שיתן ויחזור ויתן, על ידי זה יתן לך האלקות, שיהיה דבוק תמיד בו יתברך, עד כאן לשון קדשו. ובלשונו של הרה"ק האמרי אמת מגור ע"ה (פר' תולדות תרפ"ט ד"ה ויתן): איתא בספרים, הפירוש שלא להיות מנותק מהנותן רק לדעת שהנתנה היא מהקדוש ברוך הוא.

[וראה גם בקדושת לוי (ראש השנה ד"ה בנוסח זכרון): והנה להבין מהות הענין מהו שהשפע נתן בכל יום, ולמה לא נתן בפעם אחת. להבין, נקדים מאמר חכמינו ז"ל (יומא עו.) שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי מפני מה ירד המן בכל יום, למשל לאב שרוצה לבנו שיבוא אצלו תמיד, הוא נותן לו מתנה בכל יום ואינו נותן לו מתנה כוללת, כי לא יבוא אליו, לכן נותן לו מתנה בכל יום, שיהיה נצרך אליו בכל עת ויבוא אצלו תמיד, וגם ידע שהוא נצרך אליו ולית ליה מדיליה כלום. וזהו ענין נמי שנותן השם יתברך שפע בכל יום, כדי שנדע שאנו צריכין אליו תמיד, וזהו בשביל אהבת הבורא ברוך הוא שרוצה להשתעשע עם ישראל בניו, ולקבל ממנו תענוג כאב מבנו, לכן ישלח לו השפע החיונית מידי יום ויום, כדי שנדע שאנו צריכין אליו בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

והנה כל זה כדי שיקבל מאתנו אבינו שבשמים תענוג וחמדה, בנתינינו שיר ושבח להבורא ברוך הוא על המשכת השפע שיוצאת מבחינת קול לדיבור, דהיינו שהשפע החיונית פשוט באה לפי רצון הצדיקים, אם לחיים או לפרנסה או לשלח כן נמשכת השפע. וזהו כוונת חכמינו ז"ל (מכילתא ריש בשלה) 'לא ניתנה התורה אלא לאוכלי המן', הוא כמו זר נחשב, כי יתחמץ לב האדם לומר הלא בעת הזאת אנו רואין שהמן איננו יורד. אך הפירוש הוא כך, המן היו צריכין ללקט בכל יום - כדי להצטרך לה].

ע"ה לבנו יעקב אבינו ע"ה 'יתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ' ודרשו חז"ל (ב"ר א'ו) 'יתן לך' יתן ויחזור ויתן. והתמיהה העולה ידועה, מה ברכה יש בכך שיצטרך האדם לנתנה מחודשת, מדוע לא יתן לו ה' את כל הברכה בבת אחת, מדוע אפוא לא בירכו יצחק ע"ה בשפע בלתי מוגבל.

אך בדברי הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא ע"ה יובן היטב, שביאר מהי קללת הנחש 'ועפר תאכל כל ימי חיך' (בראשית ג' ד'), לכאורה נראה הדבר כברכה, שכן לא יצטרך לתור אחר מזונותיו והיה מצויים לו בכל מקום ובלא טירחה. אלא קללתו של הנחש היא, כאדם האומר לבנו קח כל שתחפוף ואל תבוא לראות פני, שזהו העונש החמור ביותר, הרי כשיודע שבכל רגע מחדש מקבל את השפעתו יתברך קשור בקשר בל ינתק בקב"ה, וקרבה זו אין למעלה הימנה לברכה, אך הנחש אבד את הקשר המיוחד הזה וניתן לו כל מזונו בבת אחת ואינו זוכה לראות פני המלך ולהיות קשור בו. וכיון שרצונו לראות את מלכנו ולהיות קשורים ומחוברים לנותן יתברך שמו, לכן בירכו יצחק ליעקב בעת ששערי השמים

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש (כו, כח).

ידוע מספרי המוסר, כי האדם נברא כדי להכיר את בוראו ולעובדו, לחיות באמונה בה' בהשגחתו הפרטית על כל מעשה ומחשבה, ולפיכך פרא ה' את הצורך התמידי במילוי צרכי האדם, שכאשר נצרך הוא לדבר מן הדברים החסרים לו, הרי זה נושא עיניו לשמים בבקשה שיחון אותו בחסד ורחמים, וכך נמצא שהוא בקשר תמידי עם בורא העולם.

והקדוש ברוך הוא החפץ לזכות את ישראל נתן לנו מתנה נפלאה זו, לחיות באופן תמידי כל יום ובכל שעה עם הרגשת קשר עליון לבורא עולם, ממש כמו בן מלך הסועד על שולחן אביו שמניח כל דאגותיו וחי בתחושה של חירות, כאשר הוא סמוך ובטוח כי בכל דבר שיצטרך יכול הוא לבוא ולהכנס בהיכל המלך, וכל אשר תשאלנו נפשו יבקש וישיח לפני אביו המלך, והוא אשר מאומה לא חסר לו ואין דבר שיעמוד בפניו מלהשיג רצונו, ודאי ימלא משאלותיו של בנו אהובו, וכי יש קרבה גדולה מזו.

ויש לומר שזוהי הברכה שהאציל יצחק אבינו

מִלְתָּא דְפִלְיָאָה

יעקב אבינו היה אהוב בכל מצב

וְרִבְקָה אֶהְיֶה אֵת יַעֲקֹב (כה ז). יעקב אבינו חביב היה על רבקה אמו כדברי הפסוק, כן היה נקרא 'יעקב בנה הקטן' (שם פסוק טו), והגם שהיו יעקב ועשו תאומים בני אותו גיל, מכל מקום עשיו נקרא 'הגדול' ויעקב נקרא 'הקטן', כדרך העולם שהילדים הקטנים חביבים על הוריהם בכל מצב שהם, ואפילו כשהקטן מתלכלך אין חביבותו מסתלקת ממנו, וכך יעקב שהיה חביב ואהוב בכל מצב שהוא.

כמו כן עם בני ישראל חביבים תמיד אצל הקב"ה כילד קטן האהוב על הוריו, בבחינת 'כי נער ישראל ואוהבהו' (הושע יא א), ועל דרך שנאמר (ירמיה לא ט) 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים', שהוא כמו ילד שעשועים שאין הוריו מואסים בו גם כאשר הוא מתלכלך.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

בגמר הדין נותר האדם לבדו ורק התורה והמצוות נשארים איתו

למצוות, כל מצוה ומצוה יעבדון לך מינה מלאך טוב, ובעידן דתיעול באתרא הדין ותזכה למצוות יימרון (ישעיה נז יד) 'סולו סולו פנו דרך הרימו מכשול' מדרך פלוני דא, ולא ישלטון עליך מלאכי חבלה. וראה דברי האריז"ל (שער היחודים פ"ב): נמצא כי בהיות האדם צדיק וחסיד ועוסק בתורה ומתפלל בכוונה, מאותן הקולות שיוצאין מפיו נבראים מלאכין ורוחין קדישין, קיימין ועומדין, ואלו המלאכין הנבראים ממה שיוצאים מפיו האדם הם סוד המגידים הנזכר בספר חסידים, ומודיעין אותו ומספרין לו רזי תורה וכו'. והנה כמו שיש מלאכין הנבראין מעסק התורה שהאדם מוציא מפיו, כך יש בחינת מלאכין נבראים ונעשים על ידי עשיית המצוות כנזכר בפרשת פינחס (זוהר רכב): 'ותר"ג מלאכין סלקין לה לנשמתא', הרי כל מצוה של תרי"ג מצוות נעשה מלאך אחד, והעושה תרי"ג מצוות נעשה תרי"ג מלאכין לנשמתא דיליה, וזה סוד 'כל העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד', ופשוט דמלאך טוב מאדם. לפיכך הבנים של מעשים טובים מעולים מהבנים הנעשו בפועל.

ובזה מבאר בטוב טעם את דברי הכתוב (במדבר ג א) 'ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני, שהוקשה לו מה עניינו של סיום הפסוק 'ביום דיבר ה' וגו' לתולדות אהרן ומשה. ועתה מיושב שפיר. שאומר 'ואלה תולדות אהרן ומשה'. ומפרש, תדע מה הם התולדות. הם 'ביום דבר ה' את משה', מאותה שעה שהיו משה ואהרן נשלחים לצרכי ישראל לתקנם, מאותה שעה והם יולדים מלאכים עד יום פטירתם, ואלה הם התולדות העיקרים של מעשים טובים שאין אחריהם במעלה.

עיקר תולדות יצחק - עקידתו

על זה הדרך יש לפרש גם מה שנאמר בפרשתנו אצל יצחק 'ואלה תולדות יצחק', וכתוב 'ואלה' בוא"ו המוסיף על ענין ראשון, היינו שבניו הנזכרים בפרשה הם נוספים על עיקר תולדותיו הנזכרים לעיל שהם מעשיו הטובים, כי תחילה מוזכר ענין העקידה שזה היה מעשיו הטובים ועיקר תולדותיו, ועתה מוסיף להזכיר גם את בניו שנולדו לו.

עת התחיה. ומי יהיה אתו בחברתו תמיד, 'קדשיו' שלו, המה יהיו אתו בתמידות, המה רעיו ואוהביו ופרקליטיו להליץ עליו לטובה לפני אדון הכל. וזהו שאמר: 'ואיש את קדשיו לו יהיו'. ועל כן צריך האדם להרבות אוהבים כאלו בחייו, ולהתרועע אתם בתמידות, אחרי שהם אוהביו נצח]. על האדם להשכיל זאת בחייו ולהגדיל את מעגל קרוביו היותר קרובים מכל קרוב, ולצרף עוד ועוד קרובים כדוגמתם, שהם ורק הם ימשיכו ללוותו תמיד. כשמסגל לעצמו מצוות ומעשים טובים, הם מלוים אותו והולכין לפניו ככתוב (ישעיה נח ח) 'והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך'. וכן כתיב (תהלים פה יד) 'צדק לפניו יהלך'. וכן 'כי לוי חן הם לראשך' (משלי א ט), ועוד כיצא באלו, אשר בכולם עולה כי התורה והמצוות הם המלווים לו לאדם להמליץ עליו זכות ולשמרו מכל מיצר בזה ובבא.

הצדיק מבין כי רק המעשים הטובים הם תולדותיו שילכו עמו תמיד

הוא הדבר שדיברה תורה (בראשית ו ט) 'אלה תולדות נח נח', וכתב רש"י 'ללמדך, שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים'. ועוד קודם להזכרת תולדותיו - בניו הטבעיים, שהם, שם חם ויפת, הקדים הכתוב תחילה מהו עיקר תולדותיו של אדם, וכנגד שלושת בניו הזכיר שלוש מעלות רוחניות שהם הם עיקר תולדותיו, 'צדיק', 'תמים', 'את האלקים התהלך נח'. הסיבה לכך היא, כי אמנם יש להם לצדיקים בנים ותולדות, אך הצדיק שם על ליבו כי מכל אלו הקרובים יישארו לצידו לנצח רק המעשים טובים שעשה, ולכן הם עיקר תולדותיו, וכל אשר לו ישקיע ויתאמץ להוסיף ולהרבות תולדותיו במצוות ומעשים טובים. וכך כתב מו"ר זקני ע"ה בפתוחי חותם (פר' במדבר ד"ה ואלה): 'עיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים', שהמעשים טובים הם התולדות העיקריים האמיתיים. והיורד לשרשן של דברים יכיר וידע דכן האמת בפועל לא בדמיון, ידידע דכל מצוה שאדם עושה נברא ממנה מלאך אחד [כך אמרו בזוהר חדש (ח"א כו): אם תזכה

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק (כה, ט).

אמרו חז"ל באבות (פ"ו, מ"ט): "בשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם, לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד".

משלו המושלים למה הדבר דומה, לכל אדם ישנם כמה מעגלי קרובים, יש את הידידים, ומקצת מהם הם חבריו יותר וקרובים יותר ללב, וכן יש לו את משפחתו הקרובה ביותר. כאשר נמצא במצוקה יקרא לידידיו ויבקש את עזרתם לחלצו ממיצר. אך כאשר נקרא למשפט, שם יקרא לאוהביו הקרובים יותר הלא הם חבריו הנאמנים, וככל שיעבור הזמן ימצא עצמו רק עם משפחתו. עד שבסופו של דבר בגמר הדין ימצא עצמו עומד לבדו.

כך בחיי האדם נמצאים סביבו מעגל גדול של ידידים, ובבוא עת פקודתו יבואו ללוותו חבריו הקרובים, ולאחר מכן עוד יזכרו ממנו מעט בני משפחתו. אך לקברו נכנס הוא לבדו ללא אח וקרוב ככל שיהיה. אך מי הם אלו שממשיכים ללוותו הלא הם התורה והמצוות שפעל בימי חייו. הם שהולכים עמו לפני בית דין של מעלה לשמרו ולהצילו מרדת שחת. וכי יש לך קרובים גדולים מהם.

[ועל כך דרש החפץ חיים ע"ה (אהבת חסד ח"ג פ"ד): ואמרתי שכל זה רמזה לנו התורה הקדושה בפרשת נשא, דכתיב (במדבר ה ט): 'ואיש את קדשיו לו יהיו, איש אשר יתן לכהן לו יהיה'. והיינו, שכל איש ואיש מפעולותיו שעושה לא ישאר לו לבסוף מאומה, ורק ענייני הקדושה שקיים בגופו בעודו בחייו, כגון יציאת ותפילין, וכן כל המצוות שקיים בגופו, ובודאי נברא מכל מצוה מלאך קדוש, שהוא לו לפרקליט - המה יהיו לו לנצח, אתו בחבורתו. ולא כהיצר הרע וכל כוחותיו, שהמה נראים לו לאדם לאוהבים, ומתחברים עמו לפי שעה, ובעת דחקו המה נפרדים מעליו, וביותר מזה, שבאמת הם שונאיו, והם עולים ומקטרגים עליו ליטול חייו ממנו. ואפילו בני ביתו, שהם אוהביו באמת, גם כן לא ישארו אתו בתמידות, כי יפרדו איש איש למקומו לבסוף, אחר שילוהו לבית עולמו, ולא יראה אותם נצח עד

מילין וקריין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

לימוד בשמחה הוא העומד לו לאדם להגן עליו

וגבול, אבל רחבה מצותך מאד, הכיסופין והתשווקה לטעמי המצוות הוא בלי סוף וגבול, ואם במצוה אחת הוא כן קל וחומר לכל המצוות כולם. ועוד אמר דוד המלך (שם פסוק יז) 'מה אהבתי תורתך', חשקי ואהבתי גדול מאד לתורה, ואף על פי ש'כל היום היא שיחתי' עדיין אני אוהב אותה בלי היחלשות.

וזו הכוונה באמרו (שם פסוק קכט) 'פלאות עדותיך על כן נצרתם נפשי', הואיל ודברי תורה חביבים ויקרים עלי ויחשבו אצלי בכל יום כדברים חדשים שאדם מתפלא עליהם ונפשו תכסוף להם, לפיכך נצרתם נפשי שזוכרם בבירור לאורך ימים ושנים, וכפי שרואים לענין גירסא דינקותא אשר לא במהרה תשכח, כי חדשים הם אצלו בקטנותו ויתעורר לשמעם ויעשו רושם במוחו.

מעלת הלימוד בחיות ובהתלהבות

ועל עסק התורה בחיות ובהתחדשות תקנו אנשי כנסת הגדולה בברכת אהבת עולם 'על כן ה' אלהינו בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיך ונשמח ונעלוז בדברי תלמוד תורתך כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה, ועל ידי השמחה וההתחדשות זוכה האדם לחדש בתורה מה שקיבלה נשמתו במעמד הר סיני, שענין ההתחדשות מקורו בתורה המתחדשת בכל יום, וההתחדשות התורה היא מאותו קול של מעמד הר סיני שלא פסק עד היום, שעליו נאמר (שם ה ט) 'קול גדול ולא יסף' ותרגם אונקלוס 'ולא פסק', שאותו קול קיים עד היום הזה [וראה גם בזרע קודש (תחילת פר' ואתחנן) שזהו הרמז באמור 'קול גדול ולא יסף' ופירושו 'ולא פסק' כי לא נפסק אותו הקול בבחינת אמת (פר' במדבר תרל"ה ד"ה באבות). וכתב בהיכל הברכה על הפסוק 'קול גדול ולא יסף', שהבעל שם טוב ותלמידיו זכו לשמוע 'קולות וברקים וקול שופר חזק' באמירת 'אנכי' עם כל הרזין סתימין עילאין, וכן רש"י ז"ל היה לו זה המדרגה, וגם כל המקדש עצמו יזכה לשמוע קול ה' שקיים לעולם], ועל כן כששמח ומתחדש בהתלהבות בלימוד התורה הרי שהוא מדבק את עצמו בהתחדשות מתן תורה, ועל ידי זה מעורר את חלקו שניתן במעמד הר סיני.

תגבר אצלו ההתחדשות שבה בבחינת 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים', שכן מכתב יקר וחשוב המתקבל ממלך רם ונישא מביא בכנפיו התחדשות, שלרוב גדלות נותן המכתב הוא מתמלא שמחה שזכה לקבל מכתב באופן אישי, והדבר נראה כחדש אצלו כמי שלא קיבל מעולם מכתב מהמלך. ודוד מלך ישראל משתבח בכך באומרו (תהלים קיט קסב) 'שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב', ופירש הפנים יפות (פר' ואתחנן ד"ה כי תוליד) כי המוצא שלל רב ישמח מאד בשעת מציאתו ואחר כך כשנתיישן אצלו שוב לא ישמח בו, ודוד היה שמח בתורת ה' בכל יום מחדש כאילו מצא שלל רב.

ומבאר שם בדרך זו את הפסוק (דברים ד כה) 'כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ' וגו', כי כל טובה שהתיישנה אצל האדם לא יכיר בה יותר, וברבות השנים ודורי דורות שישבו בארץ ישראל ישכחו כל הגמולות הטובות שעשה עמהם ה', ותתיישן בעיניהם הטובה שהוציאם ממצרים מבית עבדים והושיבם בארץ זבת חלב ודבש, ודבר זה יגרום 'והשחתם וגו' ועשיתם הרע בעיני ה', וזהו הפירוש במשנה (לעיל פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו, שהוא שמח תמיד כאילו בו ביום נתן לו ה' יתברך העשירות ואין הטובה מתיישנת אצלו כלל, ועל זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים ב ז) 'ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך', שבכל יום יחשוב האדם כאילו נולד באותו יום והוא בריה חדשה, ובכך יכיר תמיד מחדש את כל הטובות שעשה השם יתברך עמו.

התורה מתחדשת בכל עת

והתורה הקדושה עצמה יש בה סגולת התחדשות למצוא בה תמיד טעמים חדשים, שהרי התורה הקדושה הוא ענין בלתי מוגבל כמו שכתוב (איוב יא ט) 'ארוכה מארץ מידה', ובמאמר אחד יכול האדם להתעסק כל ימי חייו אף אם יהיה אלף שנים, ועדיין ימצא בו תעלומות חכמה לאין קץ, ועל זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט צו) 'לכל תכלה ראיתי קץ', 'תכלה' לשון תאוה, שלכל תאוה ותשווקה יש קץ

יקרבו ימי אבלי אבי ואהרנה את יעקב אחי
(כז, מא.)

כתב כאן בכלי יקר: 'יקרבו ימי אבלי אבי', תלה הדבר בימי אבלי, לפי שאבלי אסור לעסוק בתורה, ב'פקודי ה' ישרים משמחי לב', ויצחק אמר 'והיה כאשר תריד', דהיינו בזמן שלא יעסקו בתורה, 'ופרקת עולו', אם כן באבלו הרי אינו יכול לעסוק בתורה, ולא יהיה לו דבר המגין עליו, ואז 'אהרנה את אחי'. ומטעם זה אמרו רבותינו ז"ל שהאבלי צריך שמירה לפי שאין בו התורה המגינה עליו, שנאמר (משלי ו כב) 'בהתהלך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך'.

תמה על כך הרה"ק הבית ישראל מגור ע"ה, הרי גם האבלי עוסק בתורה בדברים הנוגעים אליו כהלכות אבלות וכדומה, ואם כן היאך יוכל עשו להורגו בימי האבלי, והלוא תורה מגנה ומצלא. אלא מוכח מכאן שלימוד התורה כשהוא בעצבות, כמו שהיא נלמדת בימי אבלות, אין בכוחה להגן על האדם בשמירת התורה.

אם לא ניצח ליצרו - אות הוא שלומד התורה שלא בחיות ושמחה

מעין הדברים ניתן לראות בדברי הגמרא (ברכות ה.): לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה. והקשו, אם עסק בתורה, מדוע לא סייעה בידו להתגבר על היצר. אלא כי עיקר גדול בלימוד התורה - שיהיה הלימוד בשמחה ובהתחדשות, וכן היה רבי יצחק בלאזר מפטרבורג ע"ה רגיל לומר שאם רואה אדם שגם לאחר לימוד התורה אינו מצליח להתגבר על היצר הרי זה סימן שלא היה לימודו בחיות, ולפיכך כשאינו זוכה באופן זה להכניע היצר בכח התורה אזי העצה היא לקרוא קריאת שמע, שאז יתן ליבו אל האמור בפרשת שמע 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום' שיהיו דברי תורה חביבים עליו כאילו היום ניתנו, והתחדשות זו תסייע בידו לגבור בכח התורה על היצר.

ההתחדשות מביאה שמחה

כשאדם רואה שאינו מצליח ללמוד בשמחה, יש לו לעיין בגודל יקרת ערך התורה, וכשיעלה על ליבו חשיבותה

יצא לאור ע"י מכון אור לישרים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או לנצח ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישרים

